

Taktiikka Suomen vapaussodassa.

Kirj. *kapt. Hj. Raatikainen.*

Vapaussodan taistelut jouduttiin käymään erikoisolosuhteissa, joille joukkojen vähäinen koulutus ja niiden puutteelliset varusteet sekä kehittymätön organisaatio ja talviolosuhteet olivat luonteenomaisia. Nämä tekijät vaikuttivat ratkaisevasti joukkojen toimintakykyyn sekä taistelutapaan, ja sen tähden niiden taktillinen toiminta sai omalaatuisia piirteitä, joita tässä kirjoituksessani pyrin pääasiassa muutamien taistelunkuvausten pohjalla tarkastelemaan. Tarkastelun pääpainon kohdistan valkoisen armeijan sk.joukkojen ja punaisen armeijan joukkojen taktilliseen toimintaan, sillä juuri nämä joukot olivat vapaussodan hengelle ominaisia, ja varsinkin näiden joukkojen taktilliseen toimintaan talviolosuhteissa, koska taistelut käytiin pääasiassa talviseen aikaan. Ennen varsinaiseen aiheeseen siirtymistä olisi kuitenkin luotava katsaus joukkojen organisaatioon, koska vasta täten saa selvän kuvan vapaussodan joukkojen taktillisen toiminnan mahdollisuuksista ja rajoituksista, mutta kun majuri Sourander on jo aikaisemmin käsitellyt kysymystä tämän julkaisun palstoilla,¹ niin rajoitun seuraavassa koskettelemaan sitä ainoastaan pääpiirteissään.

Organisaatio.

Valkoisen armeijan (vapaaehtoisten) sk.joukkojen suurimpana yksikkönä oli sodan alussa komppania à 3 joukkuetta à 6 ryhmää à 9 miestä. Helmikuun lopulla esiintyy jo myöskin pataljoonia, mutta näiden kokoonpano oli puutteellinen varsinkin kuormas-

¹ Tiede ja Ase n:o 2.

tojen puolesta. Konekiväärejä kuului muutamia kappaleita elimellisesti pataljoonaan tai komppaniaan. Tampereen operaation alkuun mennessä oli päästy jo osaksi pataljoona- osaksi rykmenttiorganisaatioon. Ennen Viipurin operaatiota kehitettiin lopullisesti rykmenttiorganisaatio, joka käsitti 3 patl:aa à 3 kompp:aa ja kkk:n. Miehistöaineksen sivistystaso oli korkea ja laatu sekä henki hyvä. Alipäällystö ja alempi päällystö aina komppanian päällikköjä myöten olivat yleensä siviilimiehiä. Pataljoonan komentajat olivat osaksi sotilaallisen koulutuksen saaneita, osaksi siviilimiehiä, ja rykmentin komentajat olivat upseereita. Vaikka joukot olivat saaneet vain muutaman päivän koulutuksen, niin kuri oli yleensä hyvä.

Värvätyt joukot (krenatööripatl:t) esiintyivät alussa pataljoona- ja myöhemmin divisioonaorganisaatioissa, joka käsitti 2 rykm:ä à 3 patl:aa à kkk ja 3 kompp:aa à 3 joukkuetta à 6 ryhmää. Miehistöaineksen laatu ja henki, alempi päällystö ja alipäällystö olivat suurin piirtein samanlaisia kuin sk.joukoissa. Komppanian päälliköt olivat enimmäkseen jääkäreitä ja pataljoonan sekä sitä korkeammat komentajat upseereita. Nämä joukot saivat jo muutaman viikon koulutuksen, ja niiden kuri oli hyvä.

Jääkärijoukot (kutsutut) saivat myöhemmin prikaatiorganisaation, joka käsitti 2 rykm:ä à 3 patl:aa à kkk ja 3 kompp:aa à 3 joukkuetta à 6 ryhmää. Miehistöaines oli laadultaan ja hengeltään heikompaa kuin edellisissä joukoissa. Alipäällystön ja päällystön muodostivat jääkärit. Joukkojen koulutus kesti n. kuukauden, ja kuri oli yleensä hyvä.

Sk.ratsuväkeä oli vain pienehköjä osastoja. Värvättyjä oli 4 sapeli- ja 1 kk.eskadroonan käsittävä rykmentti sekä kutsutuja 3 esk:aa käsittävä rykmentti.

Sk.tykistö käsitti 1—3 tykillä varustettuja osastoja. Värvätyistä organisoitiin ensin 2 tykkiä sekä myöhemmin 4 tykkiä käsittäviä pattereja ja kutsutuista ensin 4 tykkiä käsittäviä pattereja sekä myöhemmin prikaati, jonka muodosti 3 pstoà à 2 ptria à 4 tykkiä.

Punaisen armeijan suurimpana tosiasiallisena yksikkönä koko sodan ajan oli komppania à 4 plutonaa à 2 osastoà à 6 ruotua. Kompp:n miesvahvuus varsinkin maaseudulla vaihteli huomattavasti. Kk:ejä oli pääasiassa jaettu joko yksi tai kaksi kuhunkin

kompp:aan. Miehistöaines oli alussa, jolloin sen muodostivat etupäässä vapaaehtoiset, niin laadultaan kuin hengeltäänkin hyvää, joskin sen sivistystaso oli paljon alhaisempi kuin valkoisen armeijan sk.joukkojen. Myöhemmin, jolloin joukkoja otettiin yhä enemmän painostusteilse, henki myös huomattavasti laski. Yksiköiden alipäällystön ja päällystön muodostivat siviilimiehet. Rintamapäällikköinä oli paikoitellen venäläisiä upseereja. Joukkojen koulutus rajoittui yleensä muutaman päivän harjoitukseen, ja kuri oli huono: joukot eivät usein totelleet johtajiaan.

Punaisessa armeijassa oli lisäksi hajoamistilassa olleista venäläisistä joukoista muodostettuja osastoja omine johtajineen. Henki ja kuri oli näissäkin joukoissa huono.

Ratsuväkeä oli vain muutamia pienehköjä osastoja, ja tykistö oli organisoitu 1—4 tykkiä käsittäviksi pattereiksi.

Taistelunkuvaukset.¹

Ahvolan taistelut 1—3. 3. 18.²

Helmikuun viimeisinä päivinä käytyjen taistelujen jälkeen oli valkoisten Karjalan III patl:n alue, joka käsitti rintaman Ahvolan ja Hannilan seudulla, jakautunut kahteen osaan omine rintamapäällikköineen. Ahvolan rintama keskittyi pääasiassa Oravalan harjulle sekä Hauhian- ja Suninmäelle. Oravalan harjulta oli verraten hyvät tähytämisen- ja tulittamismahdollisuudet lounaaseen. Hauhianmäeltä voitiin tähyttää ja tulittaa mm. tienhaaran maastoa, jossa Syvälahdesta ja Kilpeenjoelta tulevat tiet yhtyvät. Suninmäeltä oli tähytysmahdollisuus kaakkoon, mutta ei sanottavasti sen eteläpuoleiseen metsäiseen maastoon. Asemat sijaitsivat kukkuloiden korkeimmilla kohdilla.

Rintaman miehitysjoukkona oli 2 sk.kompp:aa, 4 kk:ä käsittävä kk.osasto ja 2 laivatykkiä käsittävä tykistöosasto, kaik-

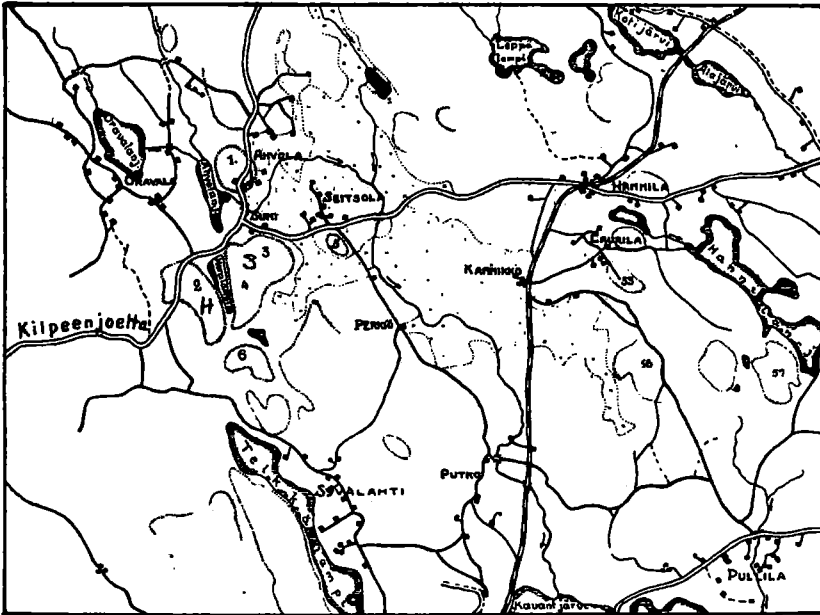
¹ Esitettäväksi otettujen taistelujen valinta on tapahtunut sitä silmällä pitäen, että kaikki vapaussodan joukot tulisivat niissä jollain tavalla esille. Esitettäviä taisteluita ei pyritä arvostelemaan, vaan kirjoituksen taktillisen toiminnan osaa varten vain lyhyesti kuvaamaan.

² Rintamapäällikön (nyk. majuri E. Heimolaisen) sekä kk.miesten (Sairasen ja Väkevän) kertomusten ja kirjallisten lähteiden mukaan.

kiaan n. 220 miestä. Kummallakin komppaniolla oli oma rintamaosuutensa, välirajana maantie. Rintama oli jaettu vielä pienemmille osastoille, niin että jokaisella miehellä oli oma asemansa, jonka hän hälytettäessä miehitti. Suojaa ja ampumista varten oli lumeen laitettu ampumahautoja. Komppanioista oli osa aina asemissa ja osa lepäämässä. Yön ajaksi jätettiin ketjuun vain vahvempia vartioita, joiden välillä liikkui partiot. Lukuun ottamatta Heralammen eteläpäässä olevaa vartiota ei etuvartioita ollut, sillä vihollisen asemat olivat paikoin muutaman sadan metrin päässä. Oikea sivusta oli auki, sillä Jääsken joukkoihin ei ollut yhteyttä. Oravalasta länteen päin liikkui hiihtopartioita. Vasemmalla sivustalla oli aliupseerivartio Perkiön torpalla, josta Hauhianmäelle liikkui hiihtopartio, mutta ei rautatien suuntaan. Osa joukoista oli varustettu suksilla. Kk:eillä ei ollut määrättyjä asemia, sillä niiden vähyyden takia niitä käytettiin aina siellä, missä kulloinkin tarvittiin kk:tulta. Niitä varten oli valmistettu lumesta useita asemia sinne tänne. Tiedustelu ei päässyt suoraan rintamassa vihollisen asemien läpi, mutta kylläkin molemmilla sivustoilla. Tiedustelulla täällä otettiin aina selville, miten kauas ja mille paikoille vihollinen oli miehityksensä työntänyt. Vihollisen puolelta saatiin kuitenkin tietoja eräältä vihollisen puolella asuvalta talolliselta, joka niihin aikoihin voi vielä kulkea rintamien läpi, sekä rintaman yli tulleilta pakolaisilta. Rintamapäälliköllä oli puhelinyhteys Antreaan, mutta kompp:ihin oli ainoastaan lähettiyhteys. Majoitukseen käytettiin kunkin osaston rintama-alueella tai sen läheisyydessä olevia taloja, joten kullakin osastolla oli oma majapaikkansa. Muonitus oli järjestetty siten, että komppanin muonitusmestari hankki lähiympäristöltä ruokatarpeet ja naisten toimesta näistä sitten valmistettiin osastojen majapaikoissa ruoka. Lääkintäelin oli Ahvolan kansakoululla, jossa myös oli tilapäissairaala. Rintamapäällikön paikka oli Sunin talossa.

Punaisilla oli tällä suunnalla toiminnassa kaksi voimaryhmää, joista toinen oli sijoitettu Syvälahteen ja toinen Kilpeenjoelle. Helmikuun lopulla suoritettujen tuloksettomien hyökkäysten jälkeen oli muodostettu yhtenäinen rintama valkoisten asemia vastaan ja pyydetty uutta hyökkäystä varten vahvistuksia. Niitä saatuaan päättivät punaiset r. 3. 18 vallata ensiksi Ahvolan maaston. Käy-

Ahvolan taistelut I—3. 3. 18.

2 = Hauhianmäki. 3 ja 4 = Suninmäki.

tettävissä oli aluksi n. 700 miestä (osaksi venäläisiä), 4 kk:ä ja 3 tykkiä.

I. 3. n. klo 9 todettiin Hauhianmäeltä, että suurehkoja vihollisosastoja eteni tien suunnassa kukkulaa vastaan. Kk:t avasivat tulen suljettuna eteneviä osastoja vastaan (n. 700 m:n etäisyydeltä), ja hälytyksen jälkeen miehitettiin asemat. Vihollisen osastot levittäytyivät tien molemmiin puolin ja alkoivat kk.- ja tykistötulen tukemana edetä ketju edessään verrattain kapeassa ja syvässä muodossa. Vihollisen tykistö ampui Hauhian- ja Suninmäkeä. Valkoisten kk.- ja kiväärirituli pysähdytti jo n. 300—400 m:n päähän ajoittain ampuvan kolonnan, joka nyt voimakkaasti yhtyi hyökkäystä tukevien aseiden ammuntaan. Samanaikaisesti lähetettiin taempaan oleva kolonnan pääosa Suninmäkeä vastaan. Syvän lumen takia hyökkäys täällä edistyi hitaasti, mutta huonon näkyvyyden vuoksi pääsi syvässä muodossa etenevä kolonna täällä

mäen juurelle. Kun valkoiset saivat tänne siirretyksi pari kk:ä, niin täälläkin hyökkäys pysähtyi. Voimakas tulitaistelu kuitenkin jatkui. Punaiset saivat nyt uusina apuvoimina kaksi Jyryn komppaniaa (n. 200 miestä), ja hyökkäystä Suninmäkeä vastaan jatkettiin. Valkoiset heittivät kaikki saatavissa olevat miehet sinne asemaan. Punaisten hyökkäys pääsi vain hitaasti edistymään, sillä vaikea maasto ja syvä lumi häiritsi liikkumista. Valkoisten voimakas tuli pakotti lisäksi rykelmässä etenevän kolonnan etumaiset osat etsimään suojaa, mutta työntämällä eteen uusia joukkoja, joiden seassa oli puhtaita venäläisiäkin osastoja, ne koettivat hyökätä eteenpäin. Mutta kun valkoiset uhkaavasta tilanteesta huolimatta säilyttivät kaikkialla asemansa, niin hyökkäys pysähtyi aseman eteen. Nyt yhtyivät täälläkin hyökkääjän kaikki kiväärit tuleen, ja voimakas kivääri-, kk.- ja tykistö tuli kohdistui kaikkialla valkoisten asemiin, mutta tappioista ja läpimurron vaarasta huolimatta he pysyivät paikoillaan. Punaiset huomasivat iltaan mennessä hyökkäyksensä epäonnistuneen, ja pimeään tultua he irtaantuivat jättäen vakinaisiin asemiinsa tavalliset vartiot. Joukot siirrettiin aikaisempiin majapaikkoihin.

2. 3. n. klo 9 alkoivat punaiset taas hyökkäyksensä Hauhian- ja Suninmäkeä vastaan pääasiassa samalla tavalla kuin edellisenäkin päivänä. Valkoiset olivat kuitenkin jo valmistautuneet punaisten hyökkäyksen varalta ja saatuaan Antreasta n. 50 miestä käsittävän vahvistuksen ennen pitkää pysähdyttivät hyökkäyksen. Punaiset muuttivat nyt menettelyään. Sitoen voimakkaalla tulellaan rintamassa olevat valkoisten voimat he ryhtyivät kiertämään lähettämällä n. 300 miestä ja pari kk:ä käsittävän osaston kaakosta Oravalaa vastaan. Valkoisten asema näytti jo hyvin epätoivoiselta, mutta kiertävän osaston hyökkäyksen hitaus teki mahdolliseksi vastatoimenpiteet. Ketjua vahvistettiin uusilla miehillä, ja Oravalan harjulle sijoitetun kk:n tuli pakotti jokseenkin suljettuna etenevän osaston levittäytymään. Syvässä rykelmässä se kuitenkin jatkoi etenemistään, kunnes kk.- ja kiväärituli pysähdytti sen muutamien satojen metrien päähän asemasta. Punaiset pyrkivät nyt kiivaalla ammunnallaan täällä sekä Hauhian- ja Suninmäen maastossa järkyttämään valkoisten puolustusta. Samalla Oravalaa vastaan hyökkäävä osasto koetti jatkaa etenemistään työntämällä yhä uusia joukkoja eteen. Siirtämällä

kk:ejä uhatuille paikoille valkoiset kuitenkin tekivät tyhjäksi sen enemmän hyökkäysaikeet. Voimakas tulitaistelu jatkui sitten pimeään tuloon saakka, jolloin punaiset irtautuivat ja siirsivät joukkonsa entisiin majapaikkoihin.

Jatkuvien taistelujen aikana valkoiset olivat tottuneet siihen, että punaiset aloittivat hyökkäyksensä klo 9:n seudulla sekä järjestivät leponsa ja ruokailunsa sitä silmällä pitäen. 3. 3. päättivät punaiset, jotka olivat saaneet vahvistukseksensa n. 300—400 miestä, hyökätä yllättäen Hauhian- ja Suninmäkeä vastaan suoraan rintamassa. Vartioidensa suojassa he ryhmittivät tavallista aikaisemmin joukkonsa Telkkälammen pohjoispuolelle, ja n. klo 8 alkoi hyökkäys. Heralammen eteläpäässä oleva valkoisten vartio tuli yllätetyksi, mutta tulellaan se ehti kuitenkin hälyttää. Valkoisten joukkueet miehittivät asemansa, mutta Suninmäellä oli punaisten kolonna jo aivan aseman edessä, ja Hauhianmäen metsäiseen eteläkärkeenkin oli vihollinen jo päässyt. Hauhianmäellä ei vihollinen kuitenkaan heti päässyt sanottavastikaan uhkaamaan puolustajan asemia, sillä voimakas kk.- ja kiväärituli pakotti sen etumaiset tiheet massat painumaan maahan. Kiiwas kk.- ja kiväärituli jatkui täällä nyt herkeämättä, ja vihollinen alkoi ryhmittää taempana olevia osastojaan hyökkäyksen jatkamista varten. Suninmäellä valkoisten kk.- ja kiväärituli kyllä harvensi hyökkääjän etumaisia osastoja tai pakotti ne etsimään suojaa, mutta työntämällä uusia voimia näiden tilalle punaiset jatkoivat yhtenäisenä rykelmänä hyökkäystään, johon osallistui paljon venäläisiäkin. Punaisten tykistö kohdisti myös ennen tuntemattomalla voimalla tulensa Suninmäkeen. Kun puolustajan asemat olisivat ennen pitkää täällä murtuneet hyökkääjän päästyä jo 30—100 m:n päähän asemista, annettiin käsky asemien jättämisestä täällä ja vetäytymisestä puolustukseen mäen pohjoisimmille kukkuloille. Vihollinen ei seurannut, joten kosketus tavallaan katkesi (ammunta jatkui), ja puolustus voitiin uudelleen järjestää. Hauhianmäellä vihollinen koetti työntämällä uusia tiheitä ketjuja edessä olevien pysähtyneiden osiensa läpi jatkaa hyökkäystään, mutta valkoisten kiiwas tuli esti tämän. Rintamapäällikön ilmoituksien johdosta lähetettiin päivän aikana jatkuvasti apuvoimia Antreasta (lähes 300 miestä), ja näitä saatuaan hän päätti vallata takaisin menetetyt asemat. Ketjua Suninmäellä vahvistettiin

huomattavasti, ja se sai käskyn edetä kk.tulen tukemana. Pian kohdattiin vihollisketju, ja muutamien kymmenien metrien etäisyydeltä alkoi uusi tulitaistelu Suninmäellä. Punaiset eivät kauan kestäneet valkoisten vahvistuneen ketjun tulta, vaan lähtivät vetäytymään takaisin. Tilanne oli täällä palautettu ennalleen. Valkoisille kävi nyt myös mahdolliseksi tulittaa täältä Hauhianmäen etelärinteellä ryhmittäviä punaisten osastoja. Tämän johdosta nämäkin alkoivat vetäytyä takaisin. Kiiwas tulitaistelu jatkui kuitenkin pimeään tuloon saakka, jolloin punaiset vetäytyivät vakinaisten asemiansa taakse.

Länkipohjan taistelu 16. 3. 18.¹

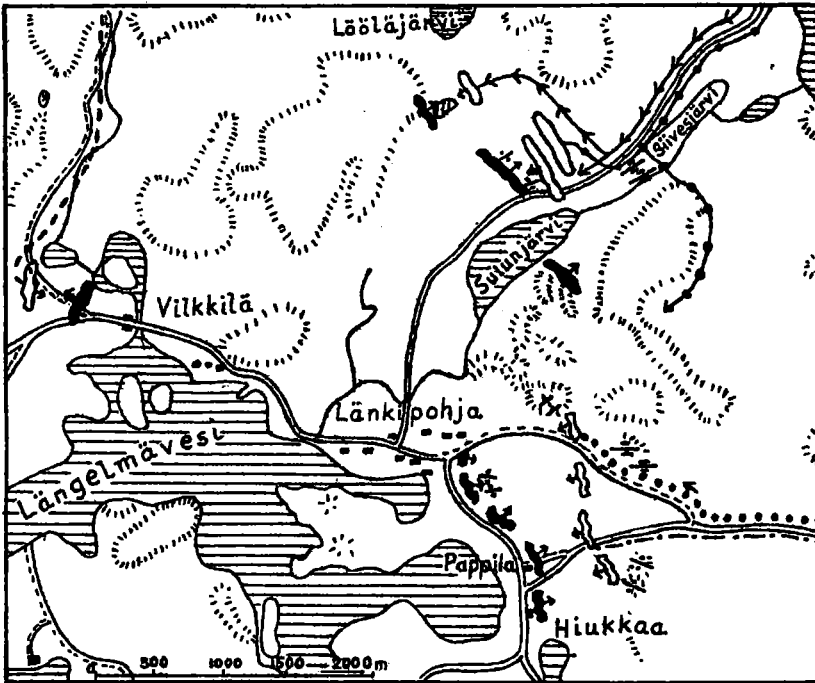
Ryhmä Vilkman (Jämsän ryhmä), joka käsitti kuusi pataljoonaa ja yhden ratsuväkirykmentin sekä neljä patteria, yhteensä n. 2,500 miestä, 15 kk:ä ja 9 tykkiä, oli 16. 3. aamulla ryhtynyt etenemään vallatakseen ensiksi Länkipohjan. Suunnitelma oli seuraava: vasemmalla varmisti ja tiedusteli kaksi sk.patl:aa ja yksi eskadroona, joista pääosa (osasto Bergström) eteni Kuhmoisista Västilään. Länkipohjaa vastaan etenivät päävoimat kahtena osastona, joista osasto Aminoff (yksi värv. patl. ja rv-rykm. — paitsi 2 esk:aa — ja yksi ptri) eteni idästä käsin ja osasto Vilkman (yksi sk.patl. ja yksi ptri) pohjoiskoillisesta käsin. Tämän osaston takana seurasi yksi patteri ja ryhmän reservi — yksi värvätty pataljoona. Vilkkilää vastaan eteni lännestä käsin kiertäen osasto Heikinheimo (yksi sk.hiihtopatl.), jonka Vilkkilän vallattuaan tuli jatkaa Länkipohjaan. Oikealla varmisti ja piti yhteyttä Hämeen ryhmään yksi eskadroona.

Punaiset, joiden voimat Länkipohjassa käsittivät n. 700 miestä ja useita kk:ejä, olivat miehittäneet kylän itäreunassa olevan Pappilanmäen ja sen luoteispuolella olevan kukkulan, joilta oli hyvä ampuma-ala itään ja kaakkoon. Länkipohjasta n. 2 km pohjoiskoilliseen oli haloista ja lumesta jäädytetty eräälle metsäiselle mäelle muutamien satojen metrien pituinen asema, ja sen edessä olevassa metsässä oli suoritettu harvennuksia, joten siitä oli hyvä ampuma-ala ennen kaikkea maantien suuntaan. Tämän

¹ Pääasiassa kirjallisten lähteiden mukaan.

Länkipohjan taistelu 16. 3. 18.

- = Punaisten joukkojen asemat.
 - - - = Osasto Aminoffin rv.rykm:n hyökkäyssuunta.
 • • • = — » — patl:n — » —
 <<<< = Osasto Vilkmanin — » —
 — • — • — = Ryhmän reservin (patl.) — » —
 - - - = Osasto Heikinheimon — » —

aseman miehitysjoukkona oli kerrallaan n. 100 miestä ja pari kk:ä. Pappilan luoteispuolella olevan kukkulan ja metsäaseman välinen metsäinen alue oli melkein miehittämätön. Majoitukseen käytettiin taloja. Vilkkilässä oli n. 500 miestä ja 2 kk:ä. Länkipohjan ja Vilkkilän välinen maasto oli myös miehittämätön.

Osasto Bergström, joka edetessään käytti rekiä, pääsi esteettä Västilään, joka on n. 10 km:n päässä Länkipohjasta, etelään johtavan

tien varrella. Sinne kuului ammunta Länkipohjasta, ja alijohtajat ehdottivat osaston johtajalle toiminnan jatkamista Länkipohjan suuntaan sekä Längelmäveden saarien haltuunottoa Länkipohjasta mahdollisesti pakenevien punaisten perääntymistien katkaisemiseksi. Johtaja pelkäsi näiden tehtävien kysyvän niin paljon voimia, että varmistustehtävä etelään päin siitä kärsisi, ja hylkäsi molemmat ehdotukset. Osaston toiminta ei siten vaikuttanut millään tavalla taistelun kulkuun.

Osasto Aminoff, joka eteni kahta tietä, joista pohjoisinta käytti pataljoona, joutui etuosillaan kosketuksiin vihollisen varmistuksien kanssa n. 1½ km Länkipohjasta itään n. klo 7 ja työnsi ne takaisin. Rakuunat jalkautuivat, ja osasto kokonaisuudessaan sitten ketjuutui. Patteri meni aseisiin. Eteneminen jatkui ketjussa aina aukean reunaan n. 200—600 m:n päähän kukkuloista; siihen se aukean maaston ja osittain yllättävän kk.tulen takia pysähtyi. Yllätyksen saivat aikaan ne vihollisasemien joukot, jotka olivat pukeutuneet lumivaippoihin. Rakuunat luulivat näitä omiksi joukoiksi ja vasta aukealla pellolla lähellä vihollisasemaa huomasivat erehtyneensä. Kun osaston muodostaman ketjun tuli ei pystynyt järkyttämään vihollista ja omat tappiot kasvoivat, oli ketju vedettävä patterin tasalle. Patterilla oli vähän ammuksia. Sen tuli suunnattiin ensin vihollisen esikuntarakennukseen, ja kun se saatiin palamaan, niin tuli suunnattiin vihollispatteriin. Osaston oli jäätävä ketjussa odottamaan toisten osastojen hyökkäyksen vaikutusta.

Viikkinen Osasto Vilkmän lähestyi hieman jälkeen klo 7 punaisten varustettua metsäasemaa, jonka olemassaolosta se ei mitään tiennyt ja joka aiheutti sen varmistavalle osastolle yllätyksen. Pataljoona ketjuutui molemmin puolin tietä ja alkoi edetä. Eteneminen syvässä lumessa tapahtui hitaasti, ja vihollisen kk.tuli aiheutti paljon tappioita. Hyökkäys pysähtyi. Nyt lähetettiin yksi komppania Lääläjärven suuntaan kiertämään ja yksi tykki ajettiin eteentyönnettyyn asemaan ampumaan suoralla suuntauksella vihollisasemaa, mutta kk.tuli pakotti sen miehistön peräytymään takaisin. Kiertävän komppanian vaikutusta ei voitu odottaa pitkään aikaan, sillä sen eteneminen syvän lumen takia oli hidasta. Mitään yhteyttä molempien Länkipohjaa vastaan hyökkäävien osastojen välillä ei ollut. Viikkilässä oli hiihtopataljoonan hyökkäys pysähtynyt kylän

luoteis- ja länsireunaan, josta se ei päässyt enää eteenpäin. Vilkmanin osasto (kompp. pääll.) ehdotti tällöin ryhmän komentajalle taistelun keskeyttämistä ja jatkamista seuraavana päivänä. Ryhmän komentaja päätti kuitenkin jatkaa ja käyttää reserviään. Se ryhmittyi edetäkseen yhdellä komppaniolla Sulunjärven itäpuolitse ja muilla voimilla osaksi edessä olevan pataljoonan läpi, osaksi sen länsipuolitse. Nyt alkoi uusi eteneminen, jota kk:t ja tykistö tukivat. Kun reservin pääosan muodostama ketju tuli edessä olevan patl:n ketjun tasalle, niin tämäkin tempautui mukaan. Komentosuhteet menivät tällöin sekaisin, mutta vahvistunut ketju painui eteenpäin, ja taistelu sai yhä raivokkaamman luonteen. Yli polven ulottuvassa lumessa kahlaavat miehet väsyivät pian, ja ketjun oli pakko tuon tuostakin pysähtyä, että miehet olisivat saaneet edes vähän levähtää. Samalla ketjukiin yhtyi kk:ien ammuntaan pyrkien tulellaan järkyttämään vihollista. Tämä pysyi sitkeästi paikoillaan saatuaan kylästä apuvoimia, joilla se vahvisti tuliasemaansa sekä jatkoi sitä myös länteen päin estääkseen kierron Lääljärven suunnalta. Vaikka ketjun etenevät osastot olivat menneet sekaisin, joten niiden vuoroittaisia »syöksyjä» ei voitu säännöstellä, niin ne jo uhkaavasti lähenivät vihollisasemaa. Sen miehitysjoukko pysyi kuitenkin asemissaan viimeiseen saakka, ja vasta kun se huomasi Sulunjärven itäpuolella etenevän reservin osan uhkaavan peräytymistietään, se jätti asemansa. Hyökkääjä ei kuitenkaan voinut seurata kylään perääntyvää vihollista, sillä joukkojen kokoaminen ja selvittäminen kysyi aikaa. Tämä taistelu ratkaisi myös itse Länkipohjan kylän kohtalon, sillä punaiset eivät katsoneet voivansa enää puolustaa sitä, vaan alkoivat nopeasti peräytyä kylästä. Peräytymistään suojaamaan he jättivät pienehköjä osastoja, joiden kanssa Aminoffin osasto joutui vielä taisteluun huomattuaan perääntymisen ja alettuaan uudelleen hyökätä. Valkoiset eivät järjestäneet takaa-ajoa. Vilkkilässä punaiset pitivät edelleenkin puoliaan. Sinne lähetettiin nyt Länkipohjasta yksi pataljoona. Sen pääosat kiersivät pohjoisesta, osa toimi rintamasta ja yksi joukkue etelästä. Punaiset peräytyivät nyt etelään, eikä heitä täälläkään ajettu takaa.

Viipurin sisäänmurtotaistelu 28. 4. 18.¹

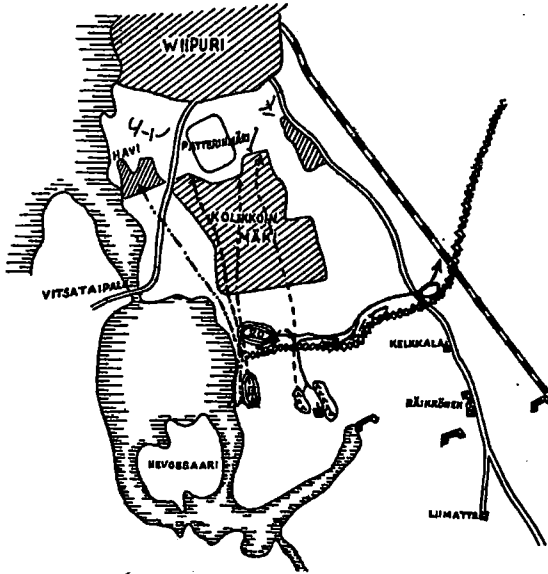
27. 4. klo 14—15 annettiin Liimatassa ryhmä Jernströmin hyökkäyskäskey Viipuriin murtautumista varten. Sen piti tapahtua yöllä 27/28. 4., ja sitä varten tuli neljän jääkäripataljoonan ryhmittyä metsikköön kukkulasta 17 n. 700 m itään klo 23 (edessä varmisti yksi pataljoona). Sisäänmurron tuli tapahtua seuraavasti: III jääk.patl. murtautuu yhtenäisen ja moninkertaisen piikkilankaesteen läpi aikaisemmin tiedustellusta aukosta ja miehittää kukkulan 20 sekä vyöryttää vihollisaseman itään rautatielle saakka. II jääk.patl. hyökkää jäljessä ja miehittää Havin kaupunginosan sekä Vitsataipaleen sillan. V jääk.patl. hyökkää II jääk.patl:n jäljessä ja miehittää Patterinmäen. I jääk.patl. hyökkää V jääk.patl:n jäljessä ja miehittää kaupungin eteläosan. Reservissä olevat kaksi Vaasan sk.patl:aa saapuvat samaan metsikköön klo 2,30 ja hyökkäävät I jääk.patl:n jäljessä, toinen Kolikkoinmäelle ja toinen rautatieasemalle sekä Papulan sillalle. Vahvistettu jääkärikykistörikaati, yhteensä 22 tykkiä, valmistelee hyökkäystä klo 24—0,15. Ryhmän komentopaikka on Kelkkalassa, jossa on myös tykistön tulenjohtopaikka. Yhteys läheteillä. Tavoitteen saavuttamisesta (m. m. III jääk.patl:n sisäänmurto) ilmoitettava valomerkeillä.

Siirtyminen ryhmitysalueelle tapahtui oppaiden avulla Hevossaaren itäpuolella olevan lahden yli II jääk.patl:n toimesta rakennettua siltaa pitkin. Silta ei ollut aikanaan valmis ja aiheutti myöhästymisen. Maasto oli hyvin vetistä ja ilma aivan pimeä. Punaiset ampuivat edessä olevia aukeita. Klo 23,45 saapui metsikköön V jääk.patl. ja jonkin aikaa sen jälkeen III jääk.patl. Tykistövalmistelu oli jo loppunut, eikä muita pataljoonia kuulunut tulevaksi. III jääk.patl. lähetti partion ottamaan yhteyttä näihin sekä sitten partion ilmoittamaan ryhmän komentajalle ryhmitymisen myöhästymisestä ja pyytämään uutta tykistövalmistelua. Pataljoonia etsimään lähetetty partio palasi ilmoittaen niiden olevan kukkulan 17 luona ja liittyvän sieltä hyökkäykseen. Näihin aikoihin poistui pilviverho kuun edestä ja tuli verrattain

¹ V:n (ev. Grandell), III:n (ev.luutn. Schauman), II:n (kapt. Grönberg = Kalsta) jääk.patl:n komentajien, III jääk.patl:n adjutantin (maj. Hyden) ja kapt. Aution kertomusten sekä hyökkäyskäskeyjen ja taistelukertomusten mukaan.

valoisa. Pataljoonien komentajat pelkäsivät joukkojensa joutuvan nyt vihollistulle alttiiksi, ja III jääk.patl. päätti hyökätä ilman uutta tulivalmistelua. Tästä se lähetti ilmoituksen ryhmän komentajalle ja erillään oleville pataljoonille. Ennen liikkeelle lähtöä pataljoona ampui oman tykistötulen estämiseksi valoraketin, joka

Viipurin sisäänmurtotaistelu 28. 4. 18.

- > = III jääk. patl:n hyökkäyssuunta.
 - - - - -> = V   - - - - ->   - - - - ->
 ······> = I   - - - - ->   - - - - ->
 - · - · -> = II   - - - - ->   - - - - ->
 - - - - -> = Vaasan patl:ien   - - - - ->
 ■ = Varmistavan patl:n vart. linja ennen hyökkäystä.
 ————— = Punaisten joukkojen varustuksia.
 ———— ◡ ———— = Valkoisten joukkojen tyk. asemia.

merkitsi, että sisäänmurto oli suoritettu. III jääk.patl:n komentaja oli antanut vänrikki Autiolle (yksi kiv.- ja yksi kk. joukkue à 2 kk:ä) tehtäväksi miehittää ennakolta kukkulaa 20. Tämä osasto lähti nyt n. klo 1 liikkeelle, tapasi vapaana ennen todetun n. 4 m leveän aukon, josta espanjalaiset ratsastajat oli poistettu, ja jatkoi kukkulalle 20, joka myöskin oli miehittämätön. Mutta sen ja esteen välinen asema oli miehitetty. III ja V jääk.patl.

olivat ryhmittyneet edetäkseen joukkueittain muutaman askeleen etäisyyksillä aukon läpi. Vihollinen ampui edelleenkin aukeita, mutta luodit menivät yli. III jääk.patl. seurasi nyt osasto Autiota n. $\frac{1}{2}$ t. kuluttua. Se kohtasi aukossa heikkoa vastustusta, jonka murtamiseen Autiokin kk:eillään otti osaa. Pataljoona kääntyi osillaan kukkulalle 20 ja osillaan alkoi vyöryttää itään murtaen siellä täällä esiintyvän vastarinnan. Pataljoona, jonka komento-paikka ja JSp. olivat aukon luona olevissa pikku rakennuksissa, lähetti etenemisestään ilmoituksen V jääk.patl:lle. Tämä oli odot-tanut käskyn mukaan tapahtuvaa II jääk.patl:n hyökkäystä, ja kun sitä ei näkynyt, niin se lähti joukkueittain etenemään aukkoa kohti. Sen etumaisia joukkueita vastaan kohdistui aukealla kentällä parin kolmen kk:n vaikuttava tuli, joka suuntautui aukon länsipuolelta. Joukkueet painuivat maahan. Pimeässä ampuvien kk:en tehokas tuli teki heikosti koulutettuihin miehiin suorastaan jähmetyttävän vaikutuksen. Takaa saapuvat joukkueet sullou-tuivat toistensa sekaan kivien taakse. Kk:en tuli aiheutti patal-joonalle paljon tappioita, ja sen komentajakin haavoittui. Päivä valkeni hiljalleen, ja vihollistuli alkoi heiketä. Päälystö koetti saada joukkoja liikkeelle, mutta turhaan, sillä miehet olivat pelon tylsistyttämiä. Silloin selvitti tilanteen takimmaisena komppanian päällikkö, joka oli pitänyt pari joukkuetta taempana. Näillä hän syöksyi läpi pataljoonan, joka sitten pystyi seuraamaan. Patal-joona ryhmittyi nyt hyökkäämään Kolikkoinmäen läpi Patterin-mäkeä kohti.

II jääk.patl., jota seurasi I jääk.patl., pääsi ylittämään sillan vasta n. klo 24. Sillan ylitettyään pataljoonat joutuivat aukeassa maastossa vihollistuleen. Kun näytti helpommalta päästä kukku-lan 17 suojaan, ohjasivat komentajat pataljoonat sinne. II jääk.-patl. oli edessä ja varmisti yhdellä joukkueella eteenpäin. III jääk.patl:n partion tultua pataljoonat ilmoittivat liittyvänsä täältä hyökkäykseen III jääk.patl:n sisäänmurron jälkeen. Sama ilmoitus lähetettiin ryhmän komentajalle. Aika kului, mutta mitään varmaa merkkiä ei kuulunut III jääk.patl:n alueelta (II jääk.patl:n komentaja ei nähnyt ammuttua valomerkkiä). Alkoi jo valjeta, ja kiikaritähystyksellä huomattiin liikettä vihollis-asemassa sekä todettiin rannalla n. 50 m leveä piikkilankaestee-tön alue. N. klo 3 vihollistuli huomattavasti kiihtyi kohdistuen

III jääk.patl:n hyökkäysmaastoon, ja samalla näkyi peräkkäin syöksyvien osastojen eteneminen aukkoa kohti (V jääk.patl.), ja jonkin ajan kuluttua kuului hurraamista (V jääk.patl:n loppuosat). Tämän perusteella oletettiin III jääk.patl:n sisäänmurren tapahtuneen; samalla huomattiin vihollisen jättävän kukkulan 17 vastassa olevat asemat, ja tuli taukosi tällä suunnalla. II jääk.patl. lähti nyt etenemään rannan kautta; kärkikomppanian tavoitteena oli Havi. Kärkikomppanialla oli kärkijoukkue ketjussa, ja muu osa komppaniaa samoin kuin pataljoonakin, jonka komppanijat olivat rinnakkain joukkuerivistössä, seurasi suljettuna. I jääk.patl. seurasi myös suljettuna. N. 500 m esteen takana kohdattiin ensimmäinen vastarinta. Kärki mursi sen. Yksi komppania (paitsi joukkue) lähetettiin Vitsataipaleen sillalle, ja kaksi komppaniaa eteni rinnakkain Havin taloryhmää kohti. Siellä kohdattiin voimakas vastarinta, mutta oikealta kiertävä yksi joukkue iski nopeasti vihollisen sivustaan, ja vastus murtui. Havin kukkulalla kohdattiin järjestetty puolustus, ja eteneminen pysähtyi. I jääk.patl. siirtyi esteen läpi tultuaan II jääk.patl:n oikealle puolelle. Kolikkoinmäen länsipuolisissa taloryhmissä se joutui kiivaaseen taisteluun ja pääsi vain hiljalleen etenemään. Patterinmäen lounaisrinteellä sekin kohtasi läpipäsemättömän aseman.

V jääk.patl. oli sillä välin joutunut myös Kolikkoinmäen kyläasutuksessa kiivaisiin taisteluihin, ja senkin eteneminen oli hidasta. Etenemistä hidastutti vielä talojen puhdistaminen piilekelevistä punaisista. Kun pataljoona pääsi kosketuksiin Patterinmäen kanssa, se totesi siinä uuden aseman, jonka murtamista varten oli suoritettava uudet valmistelut.

Kaikkien jääk.patl:ien hyökkäys oli siten pysähtynyt uuden aseman eteen, eikä tilannetta enää muuttanut Vaasan pataljoonienkaan toiminta. Ryhdyttiin valmisteluihin hyökkäyksen jatkamiseksi seuraavana yönä, mutta punaiset jättivät asemansa jo ennen hyökkäystä, ja kaupunki joutui sitten valkoisille pienehköjen kahakoiden jälkeen.

Tiedustelu.

Vapaussodassa taisteli vastakkain kaksi armeijaa, joista toinen sai osittaista henkilö- ja asetäydennystä Ruotsista sekä Saksasta ja toinen Venäjältä. Nämä tekijät saattoivat nopeasti muuttaa ennen kaikkea lukumääräistä (esim. venäläisten esiintyminen Raudussa ja Ahvolassa), mutta myöskin laadullista voimaisuutta jollakin rintaman osalla. Harvoin kuitenkin taktillinen johto sai ylemmiltä esimiehiltään vihollisvoiman siirtoja ja laatua koskevia tietoja, joten taktilliset yllätysmahdollisuudet esiintyivät tavallista suurempina. Senpä takia joukkojen oli lähitiedustelunsa ohella pyrittävä ulottamaan tiedustelunsa myöskin kauempana sijaitseville liikenneteille.

Vapaussodan erikoisolosuhteet tarjosivat verrattain hyviä edellytyksiä tiedustelun käymiselle. Näihin erikoisolosuhteisiin voidaan tiedustelun kannalta ennen kaikkea lukea seuraavat tekijät: molempien taistelevien puolien joukot suurin piirtein puhuivat samaa kieltä; joukkojen koulutus oli niin vähäinen, ettei joukoilla ollut käsitystä siitä ilmitulon vaarasta, jonka joukkojen varomaton liikkuminen ja äänen käyttö aiheutti; samasta syystä joukot eivät tunteneet tulikuria ja sen merkitystä, vaan avasivat tulen nähtyään yhdenkin vihollisen; liikuntasotavaiheessa työnnettiin vartiot vain teille, sivumaastot jäivät varmistuksia vaille; asemasotavaiheessa jätettiin paikoin puolustusaseman metsäisiä ja asumattomia paikkoja kokonaan varmistamatta, ja öiseen aikaan olivat asuttujenkin seutujen puolustusasemien varmistusketjut harvat. Niin liikunta- kuin asemasodassakaan ei sanottavasti kiinnitetty huomiota liikkuvaan varmistukseen. Näissä suhteissa oli tilanne yleensä samanlainen sekä valkoisissa (sk. ja värvät) että punaisissa joukoissa. Jääkärijoukoissa tämä tilanne jo huomattavasti muuttui.

Näiden erikoisolosuhteiden johdosta ei kielitaito rajoittanut partiomiehistön valintaa, vihollisen varmistuslinjojen läpäiseminen oli helppo ja huomioiden tekemiseen näön ja kuulon avulla oli paljon mahdollisuuksia. Pienikin partio kykeni »pakottamaan» tulellaan suuretkin joukot ja tuliaseet paljastamaan itsensä.

Valkoiset sk.- ja värvät joukot käyttivät tiedustelueliminään rv.- ja jv.partioita sekä vakoojia. Jalkaväkipartiot olivat talven

aikana varustetut suksilla. Siitä huolimatta ne liikkuiivat sekä talvella että keväällä teiden läheisyydessä eivätkä yleensä pystyneet läpäisemään vihollisen varmistuslinjoja eivätkä hankkimaan tarkempia tietoja vihollisen vahvuudesta ja ryhmyksestä. Niiden tiedustelu rajoittui sen tähden vain jonkin määrätyn paikan toteamiseen vihollisen miehittämäksi tai vapaaksi vihollisesta (esim. Ahvolan valkoiset ja punaiset joukot). Ratsuväkipartiot olivat jo jonkin verran liikkuvampia ja pystyivät sen tähden jo jossain määrin paremmin suorittamaan varsinaista tiedustelua. URR:n (värvätty) partiot saivat esim. Autiomaassa 17. 3. 18 tietojen ohella myös vankeja. Jääkärijoukkojen partiotoiminta oli jo korkeammalla tasolla. Niiden partiot eivät olleet sidottuja teihin, ja ne pystyivät jo läpäisemään vihollisen varmistuslinjat sekä hankkimaan tarvittavia tietoja (esim. Viipurin eteläpuolella jääkäripartiot saivat selville vihollisen asemat ja piikkilankaesteissä olleet aukot).

Punaiset joukot käyttivät tiedusteluunsa samoja elimiä kuin valkoisetkin. Näiden suomalaiset jv. partiot olivat talvella yleensä varustetut suksilla, mutta venäläiset liikkuiivat jalkaisin. Punaisien partiot olivat vieläkin enemmän sidottuja teihin kuin valkoisten partiot, ja niiden tiedustelun tuloksetkin olivat heikompia. Ne eivät aina pystyneet edes ilmoittamaan, oliko jokin paikka vihollisen miehittävä vai ei.

Vaikka edellytykset tiedustelun suorittamiselle olivat hyvät, niin tiedustelun tulokset olivat huonot, paitsi jääkärijoukoissa. Tämä on kuitenkin täysin luonnollista, kun ottaa huomioon seuraavat seikat: valkoisten sk.- ja värvättyjen joukkojen vähäinen koulutus ei ollut käsittänyt partiotoimintaa; osa miehistöstä omasi kylläkin ammattinsa perusteella maastossa-liikkumistaidon, mutta pystyvien johtajien puutteessa eivät heidän ominaisuutensa päässeet oikeuksiinsa, sillä kun sk.- ja värvättyjen joukkojen komppanioissa oli tavallisesti vain pari koulutettua johtajaa, niin eivät nämä itse muiden tehtäviensä takia tietenkään ehtineet partiomaan, vaan partioiden johtajiksi oli asetettava aivan kouluttamattomia yksilöitä. Näille partiaille ei lisäksi voitu antaa tiedustelutoiminnalle välttämättömiä esineitä, kuten karttoja, kompassia ja kiikareja, sillä näitä ei ollut käytettävissä juuri ollenkaan. Siksi onkin ymmärrettävissä,

etteivät nämä jv.- ja rv.partiot voineet eksymisvaaran takia liikkua pimeän aikana ollenkaan teiden ulkopuolella ja että valoisanakin aikana oli liikkuminen maastossa hyvin rajoitettua. Näistä rajoituksista johtuikin usein, että tiedustelupartiot etenivät tietä pitkin tai sen välittömässä läheisyydessä ja törmätyään vihollisvartioita vastaan »pakottivat» ammannallaan vihollisen tulitoimintaan, jonka perusteella partiot sitten tekivät huomioita vihollisen vahvuudesta ja aseista. Jääkärijoukkojen mahdollisuudet olivat jo paljon paremmat. Vaikkakin niiden miehistö oli saanut ainoastaan pintapuolisen taistelukoulutuksen, niin tällä ei kuitenkaan ollut ratkaisevaa merkitystä, sillä jääkärijoukoissa oli niin runsaasti käytettävissä Saksassa monivuotisen koulutuksen saaneita ylijääkäreitä ja aliupseereita, että heitä paitsi partionjohtajina voitiin käyttää myös partioiden kanta-miehistönä. Lisäksi oli jääkärijoukoilla käytettävänään karttoja, kompanseja ja kiikareja. Tämän vuoksi jääkäripartiot eivät olleet riippuvaisia vuorokaudenajoista eivätkä teistä, ja ne kykenivät muita partioita paremmin läpäisemään vihollisen varmistuslinjat sekä suorittamaan tehtävänsä tähytysluontoisesti.

Kun valkoisten sk.- ja värvätyissä joukoissa tuloksellista partiotoimintaa rajoittavat tekijät olivat näin suuret, niin odottaisi, että johtajat olisivat tavallista vilkkaammalla tiedustelulla pyrkineet ainakin osittain korvaamaan nämä puutteet. Mutta niin ei useinkaan ollut asianlaita. Syynä tähän ei aina ollut johtajien mielenkiinnon puute tiedustelua kohtaan, vaan syy oli usein löydettävissä toisaalta. Sillä kun vapaussodan veljessotaan viittaava julma luonne asetti vangiksi joutuvat partiomiehet kuolemaakin kamalamman kohtalon alaiseksi (punaisten joukkojen vankeja näet odotti räökkäys ja silpominen), niin toiset johtajat eivät useinkaan tahtoneet asettaa kouluttamattomia miehiään tälle vaaralle alttiiksi, vaan pyrkivät vakoilulla hankkimaan tarvitsemansa tiedot. Usein kuitenkin tähän tiedustelun heikkouteen oli vaikuttamassa johtajien taktillisten asioiden ymmärtämättömyys, ja sen tähden oli yleensä huomattavissa partiotoiminnan väheksymistä ja laiminlyöntiä. Tämä tietenkin riippui kokonaan kustakin taktillisesta johtajasta ja hänen tiedustelulle antamastaan arvoista. Tämän johdosta vaihteli partiotoiminnan vilkkaus

eri joukoissa, ja sen mukaan vaihteli myös tiedustelulla saatujen tietojen runsaus. Esimerkkinä siitä, miten vähäisessä määrin partiotoimintaa eräissä joukoissa suoritettiin tärkeidenkin toimintojen edellä ja miten vähän tämä partiointi pystyi antamaan tietoja, otettakoon tähän ruotsalaisen eversti Hjalmarssonin julkaisemasta teoksesta hänen tietonsa vihollisesta lähtiessään 15. 3. hyökkäämään Kurua vastaan: »Oli tuntematonta, missä vihollinen majaili. Määräämäni tiedustelu ei ollut antanut mitään tarkkaa tietoa, ja paikkakunnan väestö voi vain ilmoittaa, että Kuru oli vihollisen pääpaikka sekä että sen 'päämaja' — kaikkia esikuntia nimitettiin 'päämajoiksi' — oli sijoitettu Nygårdiin, Kurusta vähän koilliseen. Oletin kuitenkin, että vihollisella nyt, kuten ennenkin, oli ainakin muutamia pienehköjä joukkoja maantienvarellalla sijaitsevista suurissa taloissa, esim. Leppämäessä ja Latvalassa, jossa sen ennen mainittiin majailleen.» Toisissa joukoissa sen sijaan kiinnitettiin partiotoimintaan suurtakin huomiota, ja sen avulla saatiin myös tarvittavia tietoja, kuten m. m. seuraava maininta eversti Kalmin julkaisemassa teoksessa osoittaa: »Tiedustelu oli lakkaamatta käynnissä, ja tiedustelijamme tekivät meille suuria palveluksia.»

On myönnettävä, että niissä sk.joukoissa, kuten Hjalmarssoninkin, joissa oli enimmäkseen ruotsalainen päällystö, olivat tuloksellisen tiedustelun suorittamismahdollisuudet vieläkin pienemmät kuin muissa sk.joukoissa. Tämän sai osaltaan aikaan ruotsalaisen taktillisen johdon tottumattomuus harjoittamattomien ja varustamattomien joukkojen käsittelemiseen sekä osittain myös kielen ja kansanluonteen ymmärtämisen puute. Hjalmarssonin nähden oli lisäksi vaikuttamassa se aliarvioiva käsitys, jonka hän oli sk.-joukoista saanut onnettomalla Heinolan retkellä. Tämän käsityksensä hän osoittaa m. m. edellä mainitussa teoksessa sanoessaan: »Hallströmin pataljoona sai pysähtyä Toijalan seudulle, jossa oli runsaasti majapaikkoja, sekä käskyn huolehtia yövartioinnista tiedustellen edellä mainittuja kulkuväyliä kohti, vaikka minä, totta puhuen, en juuri sanottavasti luottanut harjaantumattomien joukkojen tiedustelukykyyneen, sillä usein epäilin, että tiedot olivat enemmän tai vähemmän mielikuvituksen tuotetta.» Monet suomalaisetkin johtajat aliarvioivat sk.- ja värvättyjen joukkojen partiotoimintaa. Kun he alussa tulivat näkemään näiden joukkojen rajoi-

tetut partioimismahdollisuudet, niin he pyrkivät pääasiassa vakoi-
lun avulla hankkimaan tietoja vihollisesta ja löivät siten laimin
tämän tietolähteen käyttämisen.

Punaisen armeijan yksiköiden partioimismahdollisuudet olivat
vieläkin rajoitetummat kuin valkoisten sk.joukkojen. Partioiden
johtoonkin oli käytettävissä heikompia voimia kuin valkoisilla.
Ja miehistöaines, ollen pääasiassa kaupunkien ja asutuskeskusten
ammattityöväestöä, oli tottumatonta liikkumaan maastossa. Sen
sijaan oli tarvittavia välineitä, kuten karttoja, kompassia ja
kiikareja, runsaasti, mutta näiden käyttöön ei ollut totuttu. Siksi
partiot olivatkin kirjaimellisesti sidottuja teihin ja pystyivät vain
toteamaan tien suunnassa olevan lähimmän vartion, mikäli partio
saatiin etenemään niinkään pitkälle. Puhtaat venäläispartiot,
kuten Raudussa, liikkuvat jalkaisin teillä eivätkä myöskään
pystyneet läpäisemään varmistuslinjaa. Venäläisiä ei myöskään
suomalaispartioissa voitu käyttää johtajina eikä miehistönä
kielivaikeuksien takia.

Kaikesta huolimatta pyrkivät punaiset jossain määrin käymään
partiotointia, mutta riippui kokonaan joukoista, mitä tuloksia
tämä antoi. Toiset joukot eivät yrittäneetkään täyttää saamiaan
tiedustelutehtäviä, kuten erään rintamapäällikön seuraava mai-
ninta kirjassa »Punakaarti rintamalla» osoittaa: »— — — tiedus-
telijain päälliköt nimitin niinkään. Huomasin jo heti alussa,
ettei 'Turun ratsuilla' ollut mitään virkaa; aamulla lähtivät he
täyttä laukkaa ajamaan ja illalla tulivat samalla tavalla hevoset
vaahtoisina takaisin mitään tietämättä. Sain kuulla, että he
viettivät päiviään torpissa kahvia juoden ja korttia pelaten.»
Mutta oli punaisilla myöskin parempia ja yritteliämpiä joukkoja,
kuten seuraava maininta kirjassa »Suomen Luokkasota» osoittaa:
»Tiedustelua ja urkintaa tehtiin valkoisten puolelle niin paljon
kuin suinkin. Kerran onnistuivat tiedustelijamme pääsemään
yöllä valkoisten puolelle, josta saivat tarkkoja ja oikeita tietoja.
Tiedustelijat käyttivät lahtareilta saatuja vaatteita ja merkkejä.»
Tällaiset tiedustelun tulokset olivat kuitenkin mahdolliset vain
aivan poikkeustapauksissa, sillä punaisten vaikeudet partioi-
minnan suorittamisen suhteen olivat hyvin suuret, ja niitä kuvaa
sattuvasti seuraava maininta kirjassa »Punakaarti rintamalla»:
»Kun lahtarit lopuksi lähettivät etujoukkonsa aina Vilppulaan

asti, ei kyetty tiedustelulla hankkimaan selkoa edes niiden likimääräisestä lukumäärästä ja aseistuksesta. Oli vaikea saada ketään lähtemään lahtarijoukkojen selkäpuolelle. Ja rintamatie dusteluun pystyviä miehiä ei ollut. Vihollista uskallettiin lähestyä vain suuremmilla joukoilla, hyökkäys- ja taistelutarkoituksessa.»

Tähystystiedustelu sai asemasotavaiheen aikana Karjalassa osakseen suurta huomiota. Tämä onkin ymmärrettävissä Karjalan maaston sopivaisuuden ja maailmansodan kokemusten takia, sillä olihan Karjalan rintamalla punaisten puolella venäläisiä joukkoja ja valkoisten johtajina Saksassa olleita jääkäreitä, jotka olivat ottaneet osaa maailmansotaan. Tähestystä varten rakennettiin erikoisia torneja korkeille kukkuloille tahi sijoitettiin tähystyspaikat kukkuloilla kasvaviin puihin. Tähän vihollistähystykseen liitettiin myös tykistön tulenjohtotähystys. M. m. kukkulalla 56 ollut punaisten tähystystorni mahdollistutti tähystyksen aina Ahvolaan saakka (n. 5 km), ja sieltä johdettu tykistö tuli vaikeutti liikennettä Hannilaan sekä aiheutti myös Ahvolan suunnalla paljon tappioita. Tämä osaltaan pakotti valkoiset valtaamaan tuon kukkulan. Liikuntasotavaiheessa ei sen sijaan tähystystiedusteluun kiinnitetty huomiota muulloin kuin taistelun aikana, jolloin tähystämällä pyrittiin ottamaan selvää vihollisen mahdollisista kiertämisaikeista.

Vakoilu sekä siihen verrattavissa oleva toiminta sai vapausodassa erikoisen laajat mittasuhteet. Tähän vaikuttivat mm. kaukotiedusteluun sopivien aselajien puute, joukkojen kykenemättömyys tulokselliseen partiotoimintaan, tarjona olevien sopivien vakoojien runsaus sekä rintamien läpäisemisen helppous. Varsinkin asemasotavaiheessa Karjalassa oli vakoojien käyttö aivan yleistä (m. m. Ahvola). Kullakin pataljoonalla, vieläpä kompaniiallakin oli omat vakoojansa sekä valkoisten että punaisten puolella. Niinpä I/3. Karjalan rykmentillä oli oma vakooja, joka liikkui pataljoonaa vastassa olevan vihollisen alueella sekä myöskin aina Lappeenrannassa saakka ja säännöllisesti ilmoitti vihollisen voimasiirroista ja lukumääristä. Ja sama pataljoona sai vastassaan olevien punaisten joukkojen vakoojina kiinni pienen ajan sisällä vanhan miehen ja nuoren naisen. Valkoisilla oli erikoisen hyviä mahdollisuuksia tuloksellisen vakoilun suorittamiseen, sillä käytettä-

vissä usein oli tämänlaatuiseen toimintaan jo sortovuosien aikana kouluttuneita sivistyneitä henkilöitä, jotka yleensä asianharrastuksesta antautuivat tähän vaaralliseen toimintaan. Valitettavasti heiltä kuitenkin puuttui sotilaallisten asioiden tuntemus. Punaisten mahdollisuudet tässäkin suhteessa olivat pienemmät, sillä sivistynyttä ainesta ei ollut käytettävissä ja muitakin tähän toimintaan halukkaita oli vähemmän saatavissa. Näiden vakoojien avulla suoritettiin ensinnäkin kaukotiedustelua, jolla pyrittiin ottamaan selvää vihollisen voimansirroista ja vahvuuksista. Mutta vieläkin enemmän heitä käytettiin asemasotavaiheessa lähitiedusteluun, jolla koetettiin selvittää vastassa olevien vihollisvoimien ja -aseiden ryhmitystä.

Vakoojien keskittämätön käyttö johtui siitä suuresta itseinäisyydestä, joka yksiköillä oli, ja ylempien johtoportaiden tottumattomuudesta tällaisen toiminnan järjestämiseen. Joukkojen oli taas puolestaan pakko käyttää vakoojia lähitiedusteluun puutteellisen partiotoimintansa takia. Sillä koska partiot eivät useinkaan kyenneet ulottamaan tiedusteluun vihollisen etumaisen varmistuslinjojen taa, niin oli tämä osa lähitiedustelua suoritettava vakoojien avulla. Varsinkin näin oli asianlaita punaisten joukoissa, joissa vakoilu usein oli ainoa tietolähde.

Vakoojien tiedot olivat yleensä väritettyjä, ja useinkin ne sisälsivät vain pelkkiä huhuja. Kun lisäksi näitä vakoojia käyttävät taktilliset johtajatkaan eivät aina kokemattomina pystyneet suhtautumaan tietoihin tarpeellisen varovaisesti, olivat nuo tiedot omiaan tuomaan myös mukanaan turhaa epävarmuutta. Toiset vakoojat pystyivät sen sijaan antamaan arvokkaitakin tietoja ja siten suurelta osaltaan täydentämään joukkojen tiedustelua.

Hyökkäystaistelu.

Valkoisilta (sk. ja värvätyt) sekä punaisilta joukoilta puuttui nykyaikaisessa mielessä hyökkäysvalmius ja -kyky. Tämän aiheuttivat niiden heikko koulutustaso sekä suksien ja huoltotaktillisten kuormastojen puuttuminen. Näistä syistä kysyivät jo hyökkäysvalmistelut tavallisesti erittäin pitkän ajan. Ne käsittivät pääasiassa joukkojen kuljetukseen tarvittavien

hevosien kokoamisen ja huollon valmistelun hyökkäyksen ajaksi. Molemmilla taistelevilla puolilla pyrittiin talvella kuljettamaan hyökkäysjoukot hevosilla. Punaisilla tämä pyrkimys oli aivan yleistä, mutta myöskin muutamien valkoisten joukkojen, kuten esim. Hjalmarssonin, hyökkäystoiminnalle tämä myös oli tunnusomaista. Kun hyökkäysjoukot saattoivat käsittää parikin pataljoonaa, niin on ymmärrettävissä, että tarvittavat hevosmäärät tulivat olemaan hyvin suuret. Eversti Hjalmarsson mainitsee teoksessaan hänellä olleen 500 miehistönkuljetukseen käytettyä hevosta hänen lähtiessään hyökkäämään Kurua vastaan 15. 3. 18. Tämän hevosmäärän saamiseksi oli kokoaminen Suomen Vapaussota (Gummerus) teoksen mukaan pitänyt ulottaa aina 100 km:n etäisyydelle. On itsestään selvää, että tarvittavien hevosten kokoaminen laajoilta alueilta kysyi paljon aikaa. Kun yksiköillä ei myöskään ollut lääkintäelimiä eikä kenttäkeittiöitä, niin huollon suhteen oli myös ryhdyttävä erikoistoenpiteisiin. Nämä käsittivät m. m. tarvittavien lääkintäosien irrottamisen kiinteistä lääkintämuodostelmista ja näiden osien varustamisen tarvittavilla välineillä (reet, vällyt, paarit) sekä ruokailua varten tilapäisten keittiöiden (muuripadat reissä) järjestelyn. Viimeksi mainittu toimenpide ei ollut yleinen valkoisten joukoissa, ja punaisten joukoilla oli jo käytettävissä kenttäkeittiöitä. Kaikesta huolimatta kysyivät huoltovalmistelutkin jonkin verran aikaa.

Kun hyökkäysvalmistelut vaativat ulospäin näin selvästi näkyviä toimenpiteitä ja kestivät tavallisesti useita päiviä, niin oli näitä valmisteluja vaikea salata. Siksi vastustaja saikin ne melkein poikkeuksetta tietoonsa ennen kaikkea vakoilunsa avulla. Tämän tosiasian esittävät lukuisat sekä valkoisten että punaisten maininnat. Näiden valmistelujen edistymistä seuraten voi vastustaja myös osapuilleen päätellä hyökkäysajan sekä hyökkäykseen osallistuvien joukkojen suuruuden. Siten usein jo ennakolta menetettiin yksi hyökkäyksen tärkeimmistä tekijöistä, nimittäin yllätys.

Käytettäessä hyökkäysjoukkojen kuljetukseen hevosia tapahtui eteneminen rekikolonnassa muutamia rekiä käsittävän eteen-työnnetyn osaston suojaamana. Sivustoilla käytettiin valkoisten puolella hiihtäjiä, mikäli niitä oli käytettävissä. Hiihtäjät eivät kuitenkaan, erittäinkin huonolla kelillä, kyenneet pysymään

varmistettavan osaston tasalla, joten sivustat olivat yleensä avoimet. Punaiset joukot eivät kiinnittäneet sivustojensa varmistukseen mitään huomiota. Tällaiset rekikolonnat olivat tavattoman arkoja yllätyksille. Ja kun tiedustelu sekä varmistuksien työntäminen haarautuville teille jätettiin yleensä suorittamatta, niin sattuihin molemmissa joukoissa lukuisasti yllätyksiä. Pienenkin vihollispartion esiintyminen sai ajavassa kolonnassa aikaan hämminkiä, sillä kun koulutettuja johtajia oli kolonnassa vain siellä täällä (valkoisilla) tahi ei ollenkaan (punaisilla), niin joukot alkoivat ilman lupaa ampua ja menivät sekaisin. M. m. Kurua vastaan 15. 3. etenevälle Hjalmarssonin rekikolonnalle aiheutti kaksi vihollista käsittävä osasto sattumalta yllätyksen, jolloin kolonna alkoi ampua ja meni sekaisin, ja samaan hyökkäykseen 16. 3. eri rivistönä osaa ottavan Fabritiuksen pataljoonan rekikolonnassa aiheutti yllätys suorastaan pakokauhua. Nämä välikohtaukset ja jo paljaat rekikolonnatkin ilmaisivat hyökkääjän aiheet ennen aikojaan sekä antoivat puolustajalle aikaa ryhtyä vastatoimenpiteisiin. Rivistöön kokoontuminen tahi ketjun muodostaminen oli rekikolonnasta tavattoman paljon aikaa ottavaa, sillä heikon järjestelyn johdosta oli rekien marssisyvyys suuri, ja kokoon-tuvien miesten täytyi kahlata eteenpäin ulkopuolella teiden.

Rekikolonnien monista painavista varjopuolista huolimatta niitä kuitenkin käytettiin runsaasti molemmilla puolilla. Punaisen nuolella näiden käyttöön ensinnäkin vaikutti joukkojen marssikyvyyn sekä suksien puute. Mutta yhtenä suurena tekijänä kuitenkin oli joukkojen vastenmielisyyden ruumiillisia ponnistuksia kohtaan. Tämän osoittaa selvästi se, että lyhyehköilläkin hyökkäysmatkoilla käytettiin joukkojen kuljetukseen useimmiten hevosia. Valkoisten puolella näiden käyttöön vaikutti myös suksien ja miehistön marssikyvyyn puute, sillä kun tavoitteet olivat tavallisesti 15—30 km:n päässä, ei katsottu joukon enää olevan taistelukunnossa tällaisen marssimatkan jälkeen (esim. osasto Bergström Länkipohjassa). Lisäksi oli johtajan jo ennakolta otettava huomioon sekin mahdollisuus, että hyökkäys epäonnistuu ja joukot on siirrettävä takaisin, ja se olisi marssien ollut usein aivan ylivoimainen tehtävä. Rekikolonnien käytöllä pyrittiin lisäksi voittamaan aikaa, sillä joukkojen kuljettaminen rekikolonnassa oli joka tapauksessa nopeampaa kuin joukkojen marssittaminen.

Kun hyökkäys talvella suoritettiin jalkaisin, niin olivat joukot tällöinkin täydellisesti sidotut teihin. Sama oli laita keväälläkin suoritettujen hyökkäyksien suhteen. Talvella tähän vaikutti se, että valkoisten (sk.- ja värvetyillä) joukoilla oli ainoastaan muutamia komppanioita ja yksi pataljoona (= kaksi komppaniaa) varustettu suksilla, ja punaisten joukoilla oli vain joitakin pieniä suksilla varustettuja osastoja. Kun suksia olisi ollut joukkoja varten riittävästi saatavissa molemmilla taistelevilla puolilla, niin tuntuu tämä asiantila aluksi vaikealta käsittää. Mutta tulee muistaa, että näiden joukkojen yksiköt olivat heikon koulutustasonsa ja koulutettujen johtajien vähyden takia jo jalkaisinkin liikuttaessa vaikeasti koossa pidettäviä ja johdettavia. Jos nämä joukot olisi kokonaisuudessaan asetettu suksille, niin tällöin olisi etäisyyksien ja välimatkojen suurenemisen takia koossa pitäminen ja johtaminen tullut suurehkoissa joukoissa aivan mahdottomaksi. Niinpä Lavian taistelussa 2. 3. kiertoliikettä suorittavan hiihto-osaston käsittely, sen jouduttua yllättävästi taisteluun, kävi mahdottomaksi ja osasto hajosi, ja Vilkkilää vastaan 16. 3. hyökkäävässä Perä-Pohjolan hiihtopataljoonassa (= kaksi komppaniaa) oli yhteyksien säilyttäminen ja johtaminen jo hiihtomarssin suorittamisen ajanakin hyvin vaikeaa. Keväällä näiden joukkojen riippuvaisuus teistä johtui joukkojen maastossaliikkumistottumuksen, kunnollisten jalkineiden, karttojen sekä kompassien puutteesta ja joukkojen koossapitämisvaikeudesta. Näistä syistä oli pienekin maastomarssin suorittaminen yksiköille hyvin vaikea tehtävä.

Valkoisten (sk.) ja punaisten joukkojen hyökkäyksen suorittamiselle oli ominaista samanaikaisesti useampaa paikkakuntaa vastaan kohdistuva erikeskinen hyökkäys (esim. Länkipohja—Vilkkilä). Siitä huolimatta, ettei hyökkäyssuunnitelma voinut sisältää kuin harvoissa tapauksissa tarkkoja tietoja vihollisen voimista sekä näiden ja aseiden ryhmityksestä ja etteivät viestivälineitä vaille olevat teihin sidotut joukot omanneet erillään toimien minkäänlaisia yhteisvaikutusmahdollisuuksia, tämä piirre on huomattavissa useissa näiden joukkojen käymissä taisteluissa. Kun hyökkäystavoitteet sijaitsivat usein verrattain kaukana toisistaan, niin nämä hyökkäykset muodostuivatkin aivan erillisiksi iskuiksi, joilla ei ollut mitään keskinäistä yhteyttä ja vaikutusta.

Ja vaikka joku osasto olisikin saavuttanut hyökkäyksellään osittaista menestystä, niin ei tätä useinkaan voitu laajentaa syystä, että toisten osastojen hyökkäys oli pysähtynyt. Valkoisten puolella eivät erikeskiset hyökkäykset olleet niin yleisiä kuin punaisten. Kuitenkin on heidänkin suorittamissaan hyökkäyksissä joukko sellaisia, joille nämä piirteet olivat luonteenomaisia. Mainittakoon monien joukosta vielä seuraavat hyökkäykset: Mouhu—Hillosensalmi 3. 3., Kyrösjärven molemmin puolin 15—16. 3. ja Noor-markku—Harjakangas 30. 3. Punaisten puolella olivat kaikki suuremmat hyökkäykset melkein poikkeuksetta erikeskisiä.

On luonnollista, etteivät tällaiset erikeskiset hyökkäykset voineet useinkaan johtaa hedelmälliseen tulokseen, vaan tavallisesti ne epäonnistuivat ja tuottivat vain turhia tappioita, mikä puolestaan vaikutti lamauttavasti joukkojen myöhempään toimintakykyyn, kuten esim. Hillosensalmen hyökkäys.

Etsiessämme syitä tällaiseen voimien käyttöön kiintyy punaisten puolella huomio johtoteknillisiin ja huoltovaikeuksiin sekä vallankumouksellisen mielialan vaikutukseen. Punaisillahan oli komppania suurin tosiasiallinen yksikkö, jonka takia suurehkojen komppaniamäärien yhdistäminen samankeskiseen hyökkäykseen oli johtoteknillisesti mahdoton. Kun heillä ei myöskään ollut mitään säännösteltyä täydennyspalvelusta, olisi suurehkojen komppaniamäärien keskittäminen samankeskiseen hyökkäykseen jo huollonkin kannalta, ainakin kauempana rautateistä, tullut mahdolltomaksi.

Jo täydennyksen kuljettaminen ryhmityspaikkoihin olisi rautatieltä tuottanut suuria vaikeuksia. Mutta vieläkin suuremmiksi olisivat vaikeudet kasvaneet, jos samankeskisen hyökkäyksen takia tuollainen järjestämätön huolto olisi keskittynyt yksiin (yhteen) teihin. Kun lisäksi vallankumouksen periaatteisiin kuului hyökätä kaikkialla ja kaikkia vastaan, niin oli selvää, että hyökkäykset muodostuivat erikeskisiksi.

Yksityisen voimaryhmän hyökkäyksessä ei punaisilla ole useinkaan huomattavissa sitä kiertämään pyrkivää liikettä, joka valkoisten hyökkäystoiminnalle oli niin tunnusomaista. Tavallisesti suuntautui punaisten hyökkäys päinvastoin yhtenä kolonnana suoraan rintamaan, ja jos hyökkäys pyrittiinkin joskus suorittamaan kiertoliikkeenä, niin silloinkin voimien pääosa kohdistui

tavallisesti rintamaan. Esim. Ahvolan taisteluissa 1—3. 3. 18 punaiset eivät pyrkineet suorittamaan kiertoliikettä Oravalan länsipuolelta, joka oli miehittämätön ja sen tähden olisi tarjonnut suuria mahdollisuuksia. Siihenkin hyökkäykseen, jonka he tekivät 2. 3. Oravalaa vastaan kaakosta, he käyttivät vain pienen osan voimistaan. K. o. päivänä samoin kuin myöhemminkin Ahvolassa tekemänsä hyökkäykset he suorittivat suoraan rintamassa syvänä kolonnana. Helmikuun lopulla ja maaliskuun alussa tapahtuneissa Raudun taisteluissa, joihin osallistui huomattavat määrät venäläisiä joukkoja, eivät punaiset myöskään pyrkineet suorittamaan suurempia kiertoliikkeitä, vaan täälläkin heidän hyökkäyksensä suuntautuivat syvänä massana suoraan rintamaan. Kiertämismahdollisuuksien käyttämättä jättämiseen, vaikkapa tieolosuhteet olisivat näitä suosineet, olivat epäilemättä syynä johtovaikeudet ja jälkiyhteyksien katkaisemisen pelko. Koska näiltä joukoilta puuttui kokonaan sotilaallinen johto, joka olisi voinut edes jollakin tavalla saada erillään liikkuvat osastot keskinäiseen vaikutukseen, niin ei joukko tavallisesti uskaltanut jakautua useammaksi erilliseksi osastoksi, vaan yliarvioiden valkoisten mahdollisuudet pelkäsi tällöin tulevansa erillään lyödyksi. Ja jos kiertoliikkeen tekeminen joskus tulikin kysymykseen, niin punaiset eivät voineet ajatellakaan, että päävoimat käytettäisiin siihen, sillä peräytymistie oli aina pidettävä auki ja sen turvaamiseksi oli päävoimat pidettävä rintamassa. Punaisten tavattoman suurta arkuutta jälkiyhteyksiensä suhteen kuvaa m. m. se, että kun heidän hyökätessään Rautua vastaan valkoiset pyrkivät liikkeillään vaikuttamaan heidän sivustaansa, niin he aina keskeyttivät hyökkäyksensä ja peräytyivät. Ketju edellä etenevän syvän muodon käyttöön punaisia pakottivat tieolosuhteet ja käytettävien joukkojen suuruus. Kun hyökkäystä varten oli käytettävissä vain jokin harva tie eivätkä suksettomat joukot voineet toimia kauempana teistä, niin ei ollut muuta mahdollisuutta kuin asettaa ketju kulkemaan molemmin puolin tietä ja sijoittaa yksiköt peräkkäin tämän taakse. Yhtenä suurena tekijänä tähän oli myös pyrkimys hyökkäyksen jatkuvaisuuteen, sillä taempana olevien osastojen eteen työntämisellä ei useinkaan ollut tarkoitus vahvistaa etulinjaa, vaan vetää sen väsyneet joukot lepoon. Sen tähden ei hyökkävään joukon tosiasiallinen voima päässyt kohoamaan, vaikka uusia

osastoja pantiin ehtimiseen toimintaan (esim. Ahvola). Siellä, missä punaisilla oli hyökkäykseen käytettävissä vain pienehköjä joukkoja, niitä käytettiin ketjumaisesti kuten valkoisten sk.-joukkoja.

Valkoisten puolella eivät syyt erikeskisiin hyökkäyksiin esiinny yhtä selvinä kuin punaisten puolella, mutta ne voitaneen kuitenkin sisällyttää seuraaviin seikkoihin: alussa oli organisaatio niin kehittymätön, ettei suurehkojen komppaniamäärien kohdistamisesta samankeskiseen hyökkäykseen olisi johtovaikeuksien takia tullut mitään, kun hyökkäysvalmistelujen pitkäaikaisuuden ja joukkojen nopean kulumisen takia hyökkäyksiä voitiin suorittaa ainoastaan harvoin, niin pyrittiin silloin suoritettavalla hyökkäyksellä mahdollisimman suureen tulokseen usean kylän valloittamisen muodossa, tieverkosto määräsi suksettomien joukkojen etene-
missuunnat, ja se harvoin mahdollistutti eri teiden suuntiin ryhmitettyjen joukkojen samankeskistä hyökkäystä. Yhden tien suuntaan taas ei voitu ryhmittää kovin suuria joukkoja syystä, että suksia vailla olevien joukkojen liikkeiden rajoittuessa varsinaisen hyökkäyksenkin aikana teiden välittömään läheisyyteen ei suurille joukoille yhden tien varrella olisi ollut riittävää liikkumata-
tilaa; taktillisesti oli vallalla se käsitys, että erikeskisillä tavoitteilla olisi aina välitön keskinäinen vaikutus siten, että hyökkäyskohteena olevien vihollisvoimien vastustuskyky murtuisi tavallista nopeammin niiden huomattaessa tulleensa uhatuiksi usealla paikakunnalla yht'aikaa. Tähän käsitykseen yhtyi lisäksi usein vihollisen mahdollisuuksien aliarvioiminen.

Kun edelleen katsellaan jonkin valkoisten (sk.- tai värvätyn) voimaryhmän hyökkäystä, niin huomataan siinä useimmiten voimien hajoittaminen. Tämäkin voimien hajoittaminen harvoin perustui suoritettuun vihollis- ja maastotiedusteluun, vaan jo ennen hyökkäykseen lähtöä tehtyyn suunnitelmaan. Siksi eivät hyökkäyksen suoritustavan ja -kohdan valintaan voineet vaikuttaa vallitsevat taktilliset tekijät, eikä hyökkäyksen painopiste tullut siten valituksi näiden mukaan. Tämän takia saatettiin päävoimien hyökkäys sijoittaa sellaiseen maastoon, joka oli niiden toiminnalle epäedullinen ja jossa niiden hyökkäys voitiin tulella hel-
posti pysähdyttää. Kun lisäksi viestivälineitä vailla olevat osastot eivät voineet päästä keskenään läheiseen yhteistoimintaan, kuten

esim. Länkipohjassa, niin muodostuivat tällaisten osastojen hyökkäykset pakostakin hajanaisiksi ja voimattomiksi.

Ratkaisevasti tähän voimien hajoittamiseen vaikutti pyrkimys päästä kiertämään, sillä kiertoliikkeen teho yhteyksistään arkoihin punaisiin joukkoihin oli todettu jo ensimmäisissä taisteluissa. Usein nämä kiertoliikkeet onnistuivat loistavasti, kuten esim. Kalmin pataljoonan toiminta Kuhmoisissa 10. 3. osoittaa, mutta usein tässä pyrkimyksessä mentiin liian pitkälle hajoittaen voimat pieniksi erillisiksi osastoiksi. Syynä siihen, että yhdenkin voimaryhmän hyökkäysryhmitys ja päävoimien hyökkäysmaasto usein määrättiin ilman edellä käypää maastotiedustelua, oli osaksi se, että tieverkosto pakotti jo ennen kosketuksen saantia hajoittamaan teihin sidotut joukot ja viestivälineiden puutteessa määräämään kellon mukaan niille toiminta-ajat, josta syystä joukon osillekaan ei usein jäänyt tarvittavaa aikaa hyökkäysvalmistelujensa yksityiskohtaista suoritusta varten. Suurelta osalta tähän kuitenkin vaikutti taktillisten seikkojen väheksyminen ja niiden ymmärtämisen puute, sillä mahdollisuuksia kyllä olisi ollut suorittaa voimien ryhmitys ja hyökkäysmaaston valinta taktillisesti määräävien seikkojen mukaan.

Valkoisten (sk.- ja värvättyjen) sekä punaisten (pienekköjen) joukkojen hyökkäysliikkeessä esiintyi taisteluvaiheen tunnusomaisena muotona hitaasti etenevä, syvyyttä vailla oleva ketju, joka lyhyen »syöksyn» jälkeen pysähtyi ampumaan ja joka ei omannut iskuvoimaa. Mitään iskuvaihetta ei siten olekaan huomattavissa niiden hyökkäyksissä. Yleinen kuva taisteluvaiheesta (esim. Länkipohja) oli enimmäkseen seuraava: joukko, josta jo osa oli erotettu kiertämään (punaisilla kuitenkin harvoin), eteni tietä pitkin joko reissä ajaen tahi marssien muutaman kilometrin päähän tavoitteesta tai vihollisen etumaiseen vartioon saakka, jolloin osa joukosta meni ketjuun tien molemmille puolille, ja karkotettuaan vihollisvartion ketju alkoi edetä. Kehittäytymätön joukon osa seurasi taempana suljettuna tietä pitkin tai jätettiin toistaiseksi taakse. Ketjussa olevat miehet kahlasivat syvässä lumessa muutaman askeleen välimatkoilla, ja näin jatkui eteneminen, kunnes tultiin kosketuksiin asemassa olevien vihollisen päävoimien kanssa. Ketju alkoi nyt ampua, ja tuliaseet menivät myös asemaan avaten tulen. Näin oli alkanut hyökkäyksen tuli-

vaihe. Tykistökin meni tavallisesti asemaan ketjun läheisyyteen. Sen parhaita maaleja olivat ne kylän talot, joissa sijaitsi esikuntia tai joita vihollinen käytti majoituspaikkoinaan; ainoastaan harvoin sen tuli suunnattiin vihollisasemiin tai -tykistöön. Kun ampumista oli kestänyt jonkin aikaa, lähti ketju etenemään. Se tapahtui joko koko ketjun yht'aikaisella tahi sen osien, tavallisesti joukkueiden, vuoroittaisella »syöksymisellä». Nämä »syöksyt» olivat hidasta kahlaamista syvässä lumessa, ja ne rasittivat kovasti joukkoja. Tämän takia oli näiden »syöksyjen» välillä pidettävä pitkä levähdysajat, joita samalla käytettiin ammuntaan. Mitään tulikuri-käsitettä ei joukoilla ollut. Valkoisten puolella patruunien ja ammusten puute jo alun pitäen vaikutti kuitenkin säännöstelevästi ampumatarpeiden käyttöön. Maalijakoa ei myöskään suoritettu etenevän joukon alayksiköiden välillä, vaan kukin ampui haluamaansa maalia ja usein myöskin valitsemallaan tähtäimellä, ja tavallista oli varsinkin punaisten joukoissa, että käytettävissä oleva patruunamäärä määritteli tulinopeuden eikä maalin näkyväisyys ja läheisyys. Siksipä voikin sattua, että joukko heti tuli-taistelun alettua piti jonkin aikaa yllä »pikatulta», mutta kun se oli edennyt kappaleen matkaa, niin sen tuli voi lakata melkein kokonaan. Tähän vaikutti osaltaan myös se, ettei patruunatäydennys punaisten puolella tulivaiheen aikana enää toiminut, ja heikkoa se oli valkoistenkin puolella.

Eteneminen jatkui edellä kuvatulla tavalla tuliaseiden sitä tukiessa, kunnes alkoi tulla huomattavampia tappioita ja kunnes vihollistuli pysähdytti etenemisen. Nyt pyrki hyökkääjä — ketjun asetuttua kokonaisuudessaan samalle tasolle — tulellaan lopullisesti järkyttämään vihollisen. Tämän tehtävän suorittivat pääasiassa kkt ja tykistö. Ketju otti siihen osaa sikäli kuin miehillä vielä olevat patruunat sen sallivat. Jollei tämäkään tuli kyennyt murtamaan vihollisen vastarintaa, niin pyrittiin uhkaamaan vihollisen toista tai molempia siipiä. Tätä varten asetettiin nyt reservi toimintaan, ja se kahlasi ketjuuduttuaan kauempana takana oman siiven (siipien) ympäri ja pyrki kiertäen uhkaamaan vihollista sivustatulella. Jos vihollinen ehti reserveillään tai muuten ketjuaan pidentämällä estää kiertämisen, niin raukesi hyökkääjän tämäkin toimenpide. Nyt ei hyökkääjällä ollut muuta mahdollisuutta kuin jäädä edelleen ketjussa ollen ja ampuen odottamaan jo aikaisem-

min voimaryhmästä erotetun osaston (erotettujen osastojen) kiertoliikkeen vaikutusta. Punaisten joukoilla ei yleensä enää ollut tätä mahdollisuutta, joten heidän hyökkäyksensä olikin jo tällöin epäonnistunut. Kiertäviin osastoihin ei ollut mitään yhteyttä, ja niiden olemassaolon ilmoitti vain niiden toimintasuunnalta kuuluva ammunta, josta voitiin päätellä vihollisen kanssa kosketuksiin joutuminen ja niiden toiminnan mahdollinen vaikutusaika. Vihollisen toimintaa pidettiin nyt tarkoin silmällä, ja jos sen ryhmityksessä huomattiin joko joukkojen siirtämisen tai tulen heikkenemisen vuoksi tapahtuvan muutoksia, niin koettiin uudestaan etenemään ryhtymällä pakottaa vihollinen jättämään asemansa. Mutta tätä etenemistä ei kuitenkaan jatkettu niin pitkälle, että olisi tullut kysymykseen lähitaistelu, vaan keskeytettiin eteneminen »syöksyn» tai parin perästä. Jos vihollinen kaikesta huolimatta säilytti asemansa, huomattiin kiertävienkin osastojen etenemisen pysähtyneen ja hyökkäyksen siten lopullisesti epäonnistuneen. Kun tästä oli saatu varmuus, alkoi ketju vetäytyä takaisin entisiä jälkiään seuraten. Tätä vetäytymistä suojaamaan asetettiin kummallekin puolelle tietä muutama ryhmä, jotka ampuen vetäytyivät ketjun jäljessä. Joukon irroitautuminen vihollisesta onnistui tavallisesti päiväiseenkin aikaan, sillä vihollinen ei pyrkinyt juuri koskaan sitä liikkeellään häiritsemään, ja syvässä lumessa taaksepäin vetäytyvä joukko ei taas tarjonnut mitään erittäin hyvää maalia vihollisen tuliaseille. Kun ketju oli vetäytynyt muutamia satoja metrejä taaksepäin, alkoivat siinä olleet miehet kokoontua tielle, ja muodostaen marssirivistön tai rekikolonnan joukko lähti jälkivarmistuksen suojassa palaamaan lähtöpaikkaan. Jos avoin maasto tai vihollisen tuli ei sallinut irroitautumista päiväiseen aikaan, niin joukko pysytteli saavuttamissaan asemissa pimeän tuloon saakka, jolloin irroitautuminen tapahtui. Tämä oli kuitenkin harvinaista, sillä tavallisesti oli silloin jo tullut pimeä, kun todettiin hyökkäyksen epäonnistuneen. Jos vihollinen tapahtuneen tulitaistelun tai kiertävien osastojen vaikutuksesta jätti asemansa, kahlasi hyökkäävä joukko kylään. Tällöin oli vihollinen tavallisesti ehtinyt kokonaan poistua kylästä, joten kosketus siihen katkesi. Tämä yleinen kuva ei sanottavasti muuttunut keväälläkään, jolloin lumisuhteet eivät enää estäneet liikettä. Joukkojen liike oli kylläkin nopeampaa ja

vaivattomampaa kuin talvella, mutta joukkojen taktillinen toiminta oli edelleenkin samanlaista.

Tähän kaavamaiseen joukkojen käyttöön ja toimintaan oli syynä joukkojen heikko koulutustaso ja pystyvien alijohtajien puute. Osa joukoista oli jo hyvissä ajoin kehitettävä ketjuun, vaikk'ei ollut mitään varsinaista kosketusta vihollisen kanssa eikä mikään välitön vaarakaan uhannut joukkoa, sillä sivustojen ollessa suojattomat ketjun muodostamisella saatiin edes jonkinlainen suoja ainakin lähimmän sivumaaston suhteen. Ja edestäkin päin olisi ollut odotettavissa yllätyksiä, ellei osa joukoista olisi ollut ketjussa. Hyökkäävällä joukolla ei voinut olla etulinjaa vahvistavaa syvyyttä, sillä liikkeen porrastaminen syvyyteen sekä tulen ja liikkeen yhdistäminen tuotti voittamattomia vaikeuksia. ~~Talviseen aikaan oli~~ teiden ulkopuolella liikkuvien suksettomien ketjujen eteneminen hyvin hidasta. Tuollaisen syvässä lumessa kahlaavan ketjun liikkuminen ei oikeastaan ollut mitään varsinaisesti eteenpäin vievää, vaan melkein paikoillaan polkevaa liikettä. Tästä syystä oli tulen ja liikkeen vuorovaikutukseen yhdistäminen vaikeaa, sillä tuollainen liike vaati onnistuakseen aivan tavattomasti tulta. Keväällä joukon liikuntanopeus kuitenkin huomattavasti kohosi, ja olisi tällöin odottanut tulen ja liikkeen entistään parempaa vuorovaikutusta, mutta nytkin puuttui siltä tärkein edellytys, nimittäin joukkojen iskukyky. Sillä vaikka ketju nyt kykeni entistään paljon nopeammin etenemään tulen tukemana, niin syvyyden puuttuessa sen hyökkäyskyky kuitenkin ehtyi jo ennen lähitaisteluetäisyyttä. Jos ketjuja olisi asetettu useampia peräkkäin syvyyden ja suuremman iskuvoiman saamiseksi, niin joukon tulitusvoima olisi tästä kovasti kärsinyt, sillä ainoastaan etumainen ketju olisi pystynyt ampumaan, ja kun etumaista ketjuja olisi käyty vahvistamaan, niin tällöin olisivat joukot menneet aivan sekaisin (esim. Länkipohja), sillä pystyvien alijohtajien puutteen ja miehistön vähäisen koulutuksen takia ei olisi pystytty järjestämään uudelleen komentosuhteita. Täten olisi ketjun vahvistamisella aiheutettu juuri ratkaisevimpana aikana sellainen sekaannus, että joukon iskukyky ja sen yhtenäinen vaikutus vihollisasemassa olisi siitä perusteellisesti kärsinyt. Nämä seikat huomioon ottaen voidaan sanoa, että nämä joukot omasivat kyllä tulivoimaa, mutta ne eivät omanneet mitään

todellista iskuvoimaa. Tulikuria ei näiltä joukoilta niiden saaman heikon koulutuksen takia voitu vaatia. Oli jo tunnustusta ansaitsevaa, että joukot vielä etenemisen aikana pystyivät käymään tulitaistelua eivätkä ampuneet kaikkia patruuniaan ensimmäisessä tuliasemassa.

Tykistön asemat pyrittiin ottamaan läheltä jalkaväen tulenavausasemaa osaksi sen tähden, että suuntausvälineet alussa olivat hyvin heikot (valkoisilla), jonka takia koetettiin päästä ampumaan suoralla suuntauksella, ja osaksi jalkaväen moraalisen tukemisen takia. Tykistöllä olikin tavattoman suuri vaikutus joukkoihin. Jalkaväen hyökkäyskyky kasvoi jo oman tykistön ammunnan johdosta, mutta vieläkin enemmän se kasvoi, kun jalkaväki tiesi ja kuuli tykistön olevan asemissa aivan ketjun läheisyydessä. Punaisten joukoissa sattui tapauksia, että he saivat hyökkäysjoukkonsa kestämiin saavutetuissa asemissa vain sillä, että toivat tykit ketjun tasalle. Tykistömaalien valintaan vaikutti valkoisten puolella ratkaisevasti ammusten vähyys. Kun käytävissä olevilla ammusmäärillä ei olisi ollut kovinkaan suurta vaikutusta vihollisen lumiasemiin, niin pyrittiin ampumalla tuleen esikunnat ja majoituspaikat lisäämään tulitaistelun aiheuttamaa järkytystä vihollisessa. Tykistöammunnan vaikutus olikin heikosti koulutettuihin joukkoihin ja johtajiin hyvin suuri, josta syystä esikunta- tai jonkin majoitusrakennuksen palamaan ampuminen usein aiheutti jo sen, että johtaja antoi perätymissä käskyn tai joukot peräytyivät ilman käskyä. Punaisten joukot laajensivat tätä toimintaa ampuen hävityshalussaan kaikki mahdolliset rakennukset tuleen tai rikki.

Jos hyökkääjä ei pystynyt päivällä tapahtuneella tulitaistelulla karkottamaan vihollista asemistaan, mutta hyökkäyksen jatkamiselle näytti kuitenkin vielä olevan mahdollisuuksia tai jos ylemmä saatu tehtävä tähän jatkamiseen vielä suorastaan pakotti, niin keskeytettiin pimeän tultua taistelu ja jatkettiin sitä taas aamulla uudestaan. Keskeytettäessä taistelu tuli kysymykseen kolme eri menettelytapaa: joko siirtää koko joukko takaisin entisiin majapaikkoihin tahi jättää pienemmät taisteluvartiot taistelupaikalle ja pääosat siirtää entisiin majapaikkoihin tahi yövyttää joukot taistelulentälle. Ahvolan taisteluissa 1—3. 3. punaiset kuljettivat aina hyökkäysjoukkonsa entisiin majapaik-

koihin. Vilppulan—Ruoveden rintamaosalla he maaliskuun hyökkäyksen aikana yövyttivät hyökkäysjoukkonsa vakinaisten asemiensä taa. Hyökätessään 25—26. 3. Korvenkylää vastaan (Karjalassa) punaiset yöpyivät kylän kaakkoispuolella olevaan metsään. Kurua vastaan hyökätessään 15—17. 3. Hjalmarsson kuljetti joukkonsa yöksi 8—12 km:n päässä Kurusta oleviin kyliin, joissa ne yöpyivät lähivarmistuksen suojassa. Vapaussodan useampipäiväisissä taisteluissa oli taistelua keskeytettäessä eniten käytetty ensimmäinen tapa kummallakin puolella. Toista tapaa käytettiin myös usein, mutta kolmatta sen sijaan ainoastaan muutamia kertoja.

Joukkojen heikon koulutustason takia ei voitu suuremmilla joukoilla ajatella taistelun jatkamista pimeän aikana, sillä silloin joukot helposti menivät sekaisin. Siksipä näiden joukkojen käymänä tunnetaan vapaussodassa ainoastaan muutamia yöllisiä hyökkäyksiä, ja tällöinkään eivät kysymyksessä olleet suuret joukot. Yöllisen hyökkäystoiminnan suoritusvaikeudet, jotka johtuivat ennen kaikkea koulutettujen johtajien vähydestä, olivat kyllä valkoisillekin suuret; punaisille joukoille ne lisäksi organisaation ja kurin heikkouden takia olivat vieläkin suuremmat. Kuitenkin oli pienehköjen joukkojen menestykselliselle toiminnalle paljon mahdollisuuksia, ja toiminnan tuloksetkin olisivat olleet yrittämisen arvoiset, mutta tästä huolimatta mentiin yöllisten hyökkäysten välttämässä useissa joukoissa äärimmäisen pitkälle. Joukkojen vetäminen entiseen majapaikkaan tai johonkin välillä olevaan kylään tapahtui siksi, ettei joukkojen yöpyminen taivasalla tullut kysymykseen telttakankaiden ja joukkojen kylmälänsuojautumiskyvyn puutteessa. Joukkojen elintarvikehuolto taas puolestaan kehoitti palaamaan entiseen majapaikkaan, jos matka vain ei ollut suhteettoman pitkä, sillä keittämisen keskeytyessä liikkuvien elimien puutteessa taloihin oli varmintaa palata jo aikaisemmin tunnettuun paikkaan kuin lähteä pimeällä etsimään uusia, vaikkakin lähempänä olevia majapaikkoja.

Niissä valkoisten (sk. ja värvättyt) ja punaisten joukkojen hyökkäystaisteluissa, jotka päättyivät voittoon, esiintyy harvoin taktillista takaa-ajoa. Poikkeuksen tarjoavat vain muutamat yksittäiset tapaukset. Yleisenä sääntönä molemmilla puolilla oli, että voitokkaasti kylään hyökännyt joukko ei suorittanut takaa-ajoa

tulen eikä liikkeen avulla, vaan pyrki nopeasti ruokailemaan, ja tämän jälkeen se asettui varmistuksien suojassa levolle (esim. Länkipohja).

Tätä toimittomuutta ei aiheuttanut se, ettei kummallakin puolella olisi tajuttu takaa-ajon merkitystä, vaan tähän oli syynä joukkojen kestävyyspuute ja niiden majoitusta rajoittavat tekijät. Kun joukot hyökkäysliikkeen aikana saivat syvässä lumessa kahlaten edetä ketjussa tavallisesti useita kilometrejä ja kun huoltotaktillisten kuormastojen puuttuessa ei joukoille useinkaan voitu taistelutoiminnan aikana järjestää mitään ruokaa, niin hyökkääjän harjaantumattomat joukot olivat taistelun jälkeen niin perin väsyneitä ja nälkäisiä, etteivät ne ilman lepoa ja ruokaa suorastaan enää pystyneet mihinkään toimintaan. Lisäksi oli johtajan myös otettava huomioon se, ettei takaa-ajoon käytetty joukko voi talojen puutteessa majoittua saavuttamalleen alueelle, vaan se on siirrettävä takaisin. Tämä esti usein takaa-ajon silloin, kun käytettävissä olevat joukot eivät olleet kovin väsyneitä.

Jääkärijoukot erosivat taktiikkansa puolesta huomattavasti muista vapaussodan joukoista. Kun niiden hyökkäysvalmistelut olivat lyhyet ja kohdistuivat pääasiassa tiedusteluun, joka samalla jossain määrin myös verhosi, niin hyökkäys voitiin yleensä suorittaa yllättävästi. Tähän vaikutti ennen kaikkea se, että näillä joukoilla oli huoltotaktilliset kuormastot ja joukot olivat koulutuksensa puolesta hyökkäysvalmiimpia kuin muut vapaussodan joukot.

Jääkärijoukoissakin huomataan muutamia erikeskisiä hyökkäyksiä (esim. Säiniö—Kämärä), joissa voimat hajoitettiin useampaa hyökkäystavoitetta vastaan, mutta tällöinkin nämä joukot omasivat tavallista suurempia yhteistoimintamahdollisuuksia, sillä niillä oli jo käytettävänä viestivälineitä ja joukotkin olivat tavallista liikkuvampia. Yksityisen voimaryhmän hyökkäyksessä oli pyrkimys saarroksien suuntaan, ja osastojen samanaikaisella hyökkäyksellä saatiin aikaan voimien keskitetty vaikutus. Esim. Kämärän kylän taistelussa yöllä 22/23. 4. eräs komppania suoritti pimeän aikana useita kilometrejä käsittävän saartoliikkeen vaikean maaston kautta ja ryhmittyi siellä. Ammutun valomerkin jälkeen voitiin sitten koko pataljoona suorittaa yhtenäisen hyökkäyksen. Hyökkäyssuunnitelma perustui tavallisesti ennakoituihin suoritetuun tie-

dusteluun, jota täydensi vielä kosketuksen saannin jälkeen suoritettu maastotiedustelu, kuitenkin usein hyvin ylimalkainen. Täten voitiin voimien ryhmityksessä ja hyökkäysmaaston valinnassa ottaa huomioon vallitsevat taktilliset tekijät. Esim. Säiniön taistelussa yöllä 23/24. 4. hyökkäävä pataljoona tiedusteli hyökkäysmahdollisuudet osittain pimeän aikana sekä suoritti marssit ryhmitysalueelle ja itse hyökkäyksen pimeän aikana. Kun joukot olivat saaneet jo jonkin verran koulutusta maastossa liikkumisessa ja kun runsaan koulutetun päällystön ja alipäällystön sekä tarvittavien välineiden (karttojen ja kompassien) ansiosta joukot pysyivät koossa ja säilyttivät suuntansa pimeänkin aikana maastossa liikkueensa, niin saarrostava osasto voitiin lähettää jopa kaukanakin sijaitsevalle ryhmitysalueelle maaston kautta. Erilleen ryhmittyneet osastot olivat keskenään yhteydessä valomerkkien ja liikkuvien partioiden välityksellä. Täten oli voimien yht'aikainen käyttö mahdollinen. Tieverkosto ei siten määrännyt voimaryhmän hyökkäyssuuntaa, joten jääkärijoukot, joiden pääosat joutuivat toimintaan jokseenkin lumettomana aikana, olivat verrattain riippumattomia teistä. Lukuisa päällystö ja alipäällystö teki mahdolliseksi suurienkin joukkojen koossa pitämisen ja johtamisen taistelussa myöskin pimeän aikana. Tästä antaa selvän kuvan m. m. Viipurin sisäänmurtotaistelu.

Hyökkäävä osasto pidettiin aina verrattain koossa (esim. Viipuri), ja sen osat olivat etenemismuotojensa puolesta nopeasti siirrettävissä sekä käytettävissä iskuun (esim. joukkueen isku Havin taloryhmässä). Hyökkäävä osasto pystyi myös tulen ja liikkeen vuoroittaiseen vaikutukseen, säännösteltyyn tulitaisteluun, nopeaan etenemiseen ampuen sekä yhtenäiseen rynnäkköön. Lumeton maasto edisti jo yleensä jalkaisin toimivien joukkojen liikkuvaisuutta. Jääkärijoukkoihin nähden tätä liikkuvuutta lisäsi vielä se, että koulutus oli tapahtunut yksinomaan jalkaisin ja siinä oli päähuomio kiinnitetty hyökkäyspuoleen. Siksi joukot pystyivät hyökkäyksessä etenemään nopeasti osien aina syöksyessä eteenpäin ja toisten osien sekä tuliaseiden tukiessa näitä. Täten ketjun eteneminen oli nopeata aaltoilua eteenpäin, eikä tulitaistelu tavallisesti kestänyt kauan. Hyökkäyksessä käytettiin aina useita perättäisiä ketjuja (esim. Viipuri), ja niiden lukumäärä riippui maastosta sekä hyökkäävän joukon suuruudesta. Siten

hyökkävällä joukolla oli aina syvyyttä, joka puolestaan takasi hyökkäyksen jatkuvaisuuden. Riittävä ja pystyvä päällystö sekä alipäällystö kykeni järjestämään komentosuhteet, kun takaa tulevat ketjuaallot saavuttivat etumaisen ketjun. Täten voitiin lukumääräisesti vahvistettu, rynnäkköön valmistautuva ketju yhdistää johdoltaan yhdeksi osastoksi, jolla oli suhteellisen suuri iskukyky. Tulitoiminnan säännöstely oli täysin mahdollinen, sillä tulen johtamiseen ja valvomiseen oli riittävästi johtajavoimia, ja a-tarvikkeet olivat porrastetut (taist. kuormastot) taistelun jatkuvaisuutta silmällä pitäen. Onnistuneen hyökkäyksen jälkeen pyrittiin takaa-ajoon tulella ja liikkeellä (esim. Kauksamon taistelu 20. 4.).

Vaikka jääkärijoukkojen käyttämät muodot ja niiden taktiikka sekä lukuisat johtajavoimat asettavat ne erikoisasemaan muihin vapaussodan joukkoihin nähden, niin on väärin luulla niiden olleen hyökkäyskykyisiä sanan varsinaisessa mielessä. Heikkoa ja epäroivää vastustajaa vastaan ne kyllä hyökkäsivät edellä kuvatulla tavalla, mutta päättävää ja varsinkin yllätyksellisesti tulta käyttävää vastustajaa vastaan niiden hyökkäysvoima murtui jo ennen aikojaan. Johtajilla ei tällöin enää ollut vaikutusta joukkoihin, vaikka joukot olivat heidän käsissään. Niinpä Viipurin sisäänmurtotaistelun kuvaus osoittaa, ettei erään pataljoonan päällystöllä ollut yhteen aikaan mitään mahdollisuutta saada liikkeelle yllättävän vihollistulen pysähdyttämiä joukkoja. Tämä hyökkäyskyvyn puuttuminen on täysin ymmärrettävissä, kun ottaa huomioon näiden joukkojen lyhyen koulutusajan. Sillä jääkärijoukot olivat myös tavallaan tilapäisjoukkoja kuten muutkin vapaussodan joukot, vaikka niillä muutamissa suhteissa olivatkin muita paremmat edellytykset.

Puolustustaistelu.

Asemasotavaiheen aikaiset puolustusasemat eivät muodostuneet liikuntasodan taistelujen jälkeen, vaan silloin kun valkoiset, ollen alussa sekä aseistuksen että lukumäärän puolesta huomattavasti punaisia heikompia, asettuivat puolustukseen muutamien tärkeiden paikkakuntien lähistölle, joille he olivat koonneet joukkoja. Punaiset hyökkäsivät näitä asemia vastaan, ja kun he eivät saaneet niitä murretuiksi, niin hekin asettuivat puolustukseen

kootakseen lisävoimia. Täten pääsivät puolustusaseman valinnassa kummallakin puolella vapaasti vaikuttamaan ne vaatimukset, joita pidettiin ratkaisevina. Liikuntasodankaan taisteluissa ei puolustusasemaa pyritty maaston mukaan työntämään mahdollisimman kauas viholliseen päin, vaan tällöinkin sen korkeuteen ratkaisevasti vaikuttivat muut tekijät. Tarkasteltaessa lähemmin puolustusasemien sijoitusta huomataan sekä valkoisten että punaisten puolella muutamia omituisia taktillisia piirteitä. Asema sijaitsi harvoin järvikannaksilla, joita kapeutensa takia olisi ollut helppo puolustaa. Se saattoi sen sijaan kulkea aivan järvi-linjan edessä, jolloin asema tuli hyvin pitkäksi ja puolustaja joutui taistelemaan järvi selkänsä takana. Tällainen puolustusasema oli ennen kaikkea valkoisten Ruoveden—Vilppulan asema, ja sellainen oli myös punaisten puolustusasema Länkipohjassa. Myöskin oli huomattavissa, että puolustusasema ei kulkenut kyläaukean reunassa, vaan kylästä viholliseen päin olevilla niityillä ja metsämailla, eikä sillä ollut yhtään syvyyttä. Asemasotavaiheen aikana eivät puolustusasemat olleet yhtenäisiä, vaan niiden välillä oli usein suuria aivan varmistamattomia alueita. Niinpä Ahvolassakin oli valkoisten oikea sivusta auki.

Etsittäessä syitä näihin ilmiöihin on ensinnä muistettava punaisten sekä valkoisten joukkojen elintarviketäydennystapa ja majoittumismahdollisuudet. Kun säännöllisen täydennyksen puuttuessa elintarpeet oli saatava pääasiassa rintaman välittömästä läheisyydestä, niin pyrittiin elintarpeista rikas kylä sijoittamaan puolustusaseman sisälle huolimatta siitä, että se sijaitsi järven vihollisen puoleisella rannalla. Ja kun joukoilla ei ollut mitään mahdollisuuksia majoittua ulos, vaan ne oli majoitettava kyliin, niin asemat eivät voineet sijaita kyläaukean reunassa, mutta niitä ei myöskään voitu työntää kovin kauas kylästä, sillä silloin olisi niiden miehittäminen vihollisen hyökätessä ollut hidasta. Siksi ne kulkivat kylän lähellä olevilla niityillä. Niiden puuttuessa oli asema laitettava metsään aivan kylän reunaan, kuten oli laita Korvenkylässä (Karjalassa), jotta sen miehittäminen olisi ollut nopea. Jos metsään oli vaikea saada ampuma-alaa ja asema oli sen tähden työnnettävä kylästä kauemmas, kuten oli punaisilla Ahvolassa, niin tällöin oli pakko pitää asema jatkuvasti tavallista voimakkaammin miehitetynä.

Kun joukkojen heikon iskukyvyyn takia puolustajan voima oli yksinomaan tulella, niin suuren tulivaikutuksen aikaansaamiseksi pyrittiin kaikilla tuliaseilla ja asemaan määrätyillä kivääreillä saamaan vaikutus jo taistelun alkuvaiheessa. Ei voitu jättää osia voimista taempana oleviin tukikohtiin, sillä näiden tuli ei olisi päässyt vaikuttamaan heti alussa, eikä niillä taistelun myöhemmässäkään vaiheessa olisi ollut ratkaisevaa merkitystä, koska joukot, lukuun ottamatta jääkärijoukkoja, eivät pystyneet vastaiskuun. Täten asemalle ei tullut syvyyttä.

Mitä tulee siihen, että jätettiin laajoja miehittämättömiä alueita asemien väliin, kuten esim. Ahvolan ja Jääsken välillä, niin tämä johtui siitä, että tällaisilla alueilla, jotka olivat aina metsämaita, ei ollut läpikulkuteitä, ja kun molemmilla puolilla oltiin suksien sekä maastossaliikkumiskyvyn puutteessa sidottuja teihin, niin näitä tietttömiä metsäalueita ei puolustajan mielestä tarvinnutkaan miehittää. Tässä luulossa kyllä mentiin aivan liian pitkälle, sillä nämä alueet usein jätettiin silmälläpitoakin vaille, ja siten pääsivät tiedustelijat ja vakoojat näiden kautta asemien läpi.

Varsinaisten asemien edessä, milloin vihollisaseman etäisyys sen salli, käytettiin eteen työnnettyjä vartiopaikkoja. Varsinkin näin oli laita silloin, kun asema sijaitsi metsäisessä maastossa (esim. Länkipohja). Tämä »valvontalinja» ei kuitenkaan ollut yhtenäinen, vaan näitä vartioita oli yleensä vain teiden varsilla. Eteen työnnettyt vartiopaikat olivat aina miehitettyjä. Varsinaisessa asemassa oli tällöin päivällä sen sijaan ainoastaan muutama mies siellä täällä, mutta pimeän ajaksi miehitystä jonkin verran vahvistettiin. Eteen työnnettyjen vartiopaikkojen puuttuessa olivat asemat päiväiseen aikaan aina miehitetty hyökkäyksen varalta, mutta yön ajaksi jätettiin vain vahvahkot vartiot (esim. Ahvola). Miehityksen painopiste sekä tuliaseiden vaikutusalueet olivat teiden läheisyydessä. Mitä kauemmaksi sivuille tultiin, sitä harvemmaksi kävi miehitys.

Asemien miehitysjoukon pienuus yön aikana johtui siitä, että koska yölliset hyökkäykset olivat hyvin harvinaisia, niin vartioiden tehtäväksi tällöin jäi vain vihollispartioiden ja vakoojien silmälläpito. Miehityksen painopisteen määräämiseen taas vaikutti se, että hyökkääjän toiminnan rajoittuessa suksien puutteessa teiden läheisyyteen, puolustuskin keskittyi pääasiassa tänne.

Sivumaastossa pidettiin ainoastaan tähyistä, ja vasta hyökkääjän kiertäessä sinne muodostettiin tilapäisesti ketju.

Sekä etuvartio- että varsinaisessa asemassa oli joko lumeen kaivettu tai massapaaleista tahikka puista rakennettu maanpäällinen ampumahauta. Tuliaseita varten laitettiin asemat myös vastaavasti. Varsinaisen aseman edessä käytettiin ainakin Karjalassa (Korvenkylä) metsäisillä seuduilla piikkilankaesteitä. Ahvolassa käytettiin myöhemmin teiden sulkemiseen espanjalaisia ratsastajia ja miehistön suojaksi jokin määrä ampuma-aukolla varustettuja panssarilevyjä (valkoisten puolella). Avonaisessa maastossa sekä etuvartioasemien edessä ei esteitä käytetty.

Voimat oli niin pataljoona- kuin komppaniaportaassakin aina jaettu taistelun varalta siten, että määrättyllä osalla oli asemien miehittämistehtävä ja osa oli lepäämässä (reservissä). Kun tiedustelun heikkouden takia voitiin vihollisen puolelta aina odottaa yllätystä, niin aseman miehitysjoukko oli tämän vuoksi pidettävä verrattain vahvana. Käytettävänä olevien voimien vahvuudesta sitten riippui, miten suuri osa näistä voi olla lepäämässä (reservissä). Valkoisten joukot, jotka »asemasotavaiheessa» olivat aivan riittämättömät miehittävien asemien pituuteen nähden, joutuivat jatkuvasti olemaan asemassa, ja sen tähden ne myös nopeasti väsyivät. Punaisilla oli sen sijaan käytettävissä huomattavasti suuremmat joukot, joten niiden pääosat voitiin aina pitää reservissä. Tämä selittää myös sen, miksi valkoiset joukot eivät sodan tässä vaiheessa esiintyneet niin hyökkäävästi kuin punaiset. Reserviä ei valkoisten eikä punaisten puolella käytetty juuri milloinkaan vastaiskuun, lukuun ottamatta jääkärijoukkoja (huom. valkoisten reservin vastaiskumainen käyttö Ahvolassa 3. 3.). Sen sijaan reserviä käytettiin paljon kiertoliikkeen estämiseen jatkamalla ketjua (esim. Länkipohja) ja jonkin erikoisesti uhatun asemaosan vahvistamiseen (esim. Ahvola) sekä kiertoliikkeen tekemiseen hyökkääjän sivustaa tai yhteyksiä vastaan. Kiertoliikkeellä uhkaamista pitivät valkoiset hyvin tehokkaana, ja sitä käyttäen esim. Raudun kirkonkylän puolustajat saivat venäläisten hyökkäykset aina murretuiksi. Karjalassa ei kaikilla rykmenteillä ollut reservejä (ei myöskään Karjalan ryhmällä), joten rykmenttien oli pakko käyttää tarvittaessa pataljoonien reservejä.

Reservien käyttötavan määräsi se, etteivät joukot pystyneet

antamaan iskuja, joten hyökkäys oli torjuttava yksinomaan tulella. Jääkärijoukot tekivät tässäkin suhteessa poikkeuksen käyttäen reservejään myös vastaiskuun. Rykmenttien reservien puuttumisen Karjalassa aiheutti pääasiassa se, että rintamalla olevan ainaisen miestenpuutteen takia toiset rykmentit pyrkivät ensin täyttämään pataljoonien tarpeen ja jäivät itse ilman. Osaltaan tähän kuitenkin vaikutti taktillisten seikkojen ymmärtämättömyys.

Puolustukseen määrätty komppania tai pataljoona oli miehittämäänsä alueeseen tavallaan ikäänkuin kiinni kasvanut. Se, mikä satoi ja kiinnitti joukon tuolle alueelle, oli elintarve- ja lääkintähuolto, sillä näiden takia ei joukko voinut ajatella siirtymistä toisaanne ilman suurempia valmistuksia muuta kuin tilapäisesti. Yksiköiltä puuttuivat liikkuvat huoltoelimet, lukuun ottamatta jääkäri- ja sodan viime vaiheessa, muitakin valkoisia joukkoja, sekä säännöllinen takaa tuleva täydennys. Elintarvetäydennys oli melkein poikkeuksetta kokonaan komppanioiden ja pataljoonien itsensä järjestettävä (esim. Ahvola). Se tapahtui ostohankintojen muodossa määrättyiltä alueilta. Nämä ostot oli järjestetty siten, että osaksi yksikkö itse kokosi, osaksi sille tuottajien toimesta tuotiin elintarpeet tuolta alueelta. Tämä järjestelmä, joka oli käytännössä valkoisten sk.joukoissa, ei olisi taannut joukolle elintarpeita, jos se olisi joutunut nopeasti siirtymään paikasta toiseen. Jossain määrin riippumattomampia olivat jo punaiset joukot, joiden täydennys perustui häikäilemättömään pakko-ottoon ja ryöstöihin. Lisäksi oli ruoanlaitto ja leivänpaisto suoritettava joukkojen toimesta taloissa. Näihin tehtäviin joukkojen oli koulutettujen miesten puutteessa pakko käyttää naisia, jotka lainasivat tarvitsemansa ruoanlaittovälineet taloista. Pataljoonien lääkarien oli taas usein pakko toimia potilaita pitemmän aikaa hoitavina eikä ainoastaan kuljetuskelpoisiksi tekevinä eliminä. Kaikki nämä seikat vaikeuttivat joukon nopeata siirtymistä miehitysalueeltaan. Ainoastaan jääkärijoukot ja sodan loppuvaiheessa muutkin valkoiset joukot olivat huoltotaktillisten kuormastojensa sekä jo järjestyneemmän täydennyspalveluksensa ansiosta tässä suhteessa riippumattomat.

Joukkojen majointu varsinkin valkoisten puolella muodostui yleensä tilavaksi ja laajalla alueella hajallaan olevaksi. Puolustuksen yhteydessä tällä ei ollutkaan sanottavasti pahoja puolia, sillä

laajat kylät tarjosivat suuria mahdollisuuksia kunkin osaston majoittamiseen omalle rintamaosalleen. Lähivarmistukseen tämä kuitenkin olisi sitonut tarpeettoman paljon voimia. Tämän johdosta valkoisetkin löivät suurelta osalta laimin lepäävien joukkojen lähivarmistuksen, ja punaiset eivät taas tähän kiinnittäneet huomiota juuri ollenkaan. Seurauksena oli, että kummallakin puolella sattui useita yllätyksiä.

Yhteenveto.

Valkoisten sk.- ja punaisten joukoilla oli sodan alussa jokseenkin samanlainen organisaatio. Valkoisten joukkojen taktilliset toimintamahdollisuudet olivat sen sijaan jonkin verran suuremmat miehistöaineen korkean sivistystason ja koulutetun päällystön ansiosta. Punaisilla näitä kuitenkin korvasi lukumääräinen enemmyys. Olevien olosuhteiden vaikutuksesta muodostuivat molempien joukkojen taktilliset toimintatavat myös jokseenkin samanlaisiksi. Joukkojen hyökkäyskyky oli kuitenkin niin heikko, etteivät ne pystyneet murtamaan toistensa puolustusasemia. Syntyi n. s. asemasotavaihe.

Tämän vaiheen aikana valkoisten sk.joukkojen organisaatio sai vähitellen kehittyneempiä muotoja, ja näiden joukkojen rinnalla esiintyi jo jonkin verran paremmin organisoituja värvättyjä joukkoja. Vaikka punaisten puolella ei ollutkaan huomattavissa samaa kehitystä, niin lukumääräisellä ja materiaaliylivoimallaan he pystyivät aluksi tasoittamaan valkoisten edut. Valkoisten organisaation kehittymisen vuoksi joukkojen taktilliset toimintamahdollisuudet olivat kuitenkin entisestään parantuneet, josta syystä valkoiset kykenivät muuttamaan sodankäynnin liikuntasodaksi. Taktillisen toiminnan periaatteet pysyivät siitä huolimatta jokseenkin entisellään.

Liikuntasotavaiheen alettua esiintyivät valkoisten puolella heidän parhaiten organisoimansa ja kouluttamansa joukot, nimittäin jääkärijoukot. Nämä joukot omasivat vapaussodan muita joukkoja paremmat taktilliset toimintamahdollisuudet, ja niiden käyttämä taktiikkakin oli huomattavasti kehittyneempää kuin muiden joukkojen. Punaisten puolella ei sodan viimeisessäkään vaiheessa ollut huomattavissa kehitystä organisaation eikä taktillisen toiminnan suhteen.